

Loopbaanmonitor 2015

Begeleiding van beginnende leraren

Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW

Eva van der Boom

Sil Vrielink

Peter Fontein

MOOZ Onderzoek

september 2015

© 2015 MOOZ Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Begeleiding	5
Geloof in eigen kunnen	6
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	8
1.3 Werkwijze	8
1.4 Leeswijzer	9
2 Begeleiding van beginnende leraren	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Begeleiding van beginnende leraren	11
2.3 Geloof in eigen kunnen ('self-efficacy')	20
2.4 Werktevredenheid	23
3 Effecten van begeleiding	27
3.1 Bepalende factoren voor (goede) begeleiding	27
3.2 Bepalende factoren voor geloof in eigen kunnen (self-efficacy)	29
3.3 Bepalende factoren voor arbeidstevredenheid	30
Bijlage A Steekproef en respons	31
Bijlage B Tabellen 1e meting	32
Bijlage C Tabellen 2e meting (oktober2014)	43

Samenvatting

Eén van de speerpunten van het ministerie van OCW is het beschikbaar hebben van voldoende leraren van goede kwaliteit. Pas afgestudeerde leraren zijn daarbij een belangrijke doelgroep. Met de loopbaanmonitor volgt het ministerie de ontwikkelingen in de arbeidsmarktpositie van beginnende leraren en in de begeleiding en ondersteuning die zij krijgen.

Voor het onderzoek wordt jaarlijks een enquête gehouden onder pas afgestudeerde leraren en een aantal verdiepende analyses uitgevoerd op basis van CBS-gegevens. In dit rapport presenteren we de belangrijkste uitkomsten van het enquêteonderzoek. De uitkomsten over de arbeidsmarktpositie van starters worden later dit jaar gepubliceerd. Het voorliggend rapport geeft de resultaten weer van de vragen die over de begeleiding van starters gaan. Daarbij is tevens gekeken naar de werktevredenheid en self-efficacy (vertrouwen in eigen kunnen).

Begeleiding

Begeleiding van beginnende leraren

De aandacht voor een goede begeleiding van starters is de laatste jaren sterk toegenomen, vooral om de uitval terug te dringen en de pedagogisch-didactische vaardigheden van starters te versterken. In de Lerarenagenda is het streven verwoord dat *alle* startende leraren een degelijk inwerk- en begeleidingsprogramma krijgen. Dat blijkt echter nog niet het geval te zijn. Van de starters met een diploma voor een lerarenopleiding wordt 87 procent begeleiding en van de starters met een pabo diploma is dat 74 procent. Deze aandelen zijn ongeveer gelijk aan die van vorig jaar. Daarbij is vooral in het primair onderwijs minder vaak sprake van een 'echt' inductieprogramma, met meerdere activiteiten en meerdere onderwerpen. In het primair onderwijs is de begeleiding vooral gericht op praktische zaken, zoals uitleg over het organisatorisch reilen en zeilen op school en een kennismaking met collega's. Pedagogische en didactische vaardigheden komen minder vaak aan bod.

Starters in het vo nemen vaker deel aan begeleidingsactiviteiten die zijn gericht op het omgaan met leerlingen en houden van orde in de klas dan starters in het po. Ook hebben zij vaker een mentor en nemen zij vaker deel aan intervisie. Dit laat overigens onverlet dat er ook in het vo nog starters zijn die een dergelijk uitgewerkt begeleidingsprogramma *niet* krijgen aangeboden.

Doorslaggevende factoren voor goede begeleiding

De aanvullende telefonische gesprekken met startende leraren in het *primair onderwijs* en hun begeleiders laten zien dat de volgende factoren doorslaggevend zijn voor een effectieve begeleiding:

- Een vaste begeleider (ervaren collega of IB'er, maar niet de schoolleider) met wie in een veilige omgeving één-op-één gesprekken gevoerd kunnen worden;
- Zelf formuleren van leerdoelen door de starters die gedurende het jaar getoetst en aangepast worden door de starter in samenspraak met de begeleider (starter heeft de regie);
- Lesobservaties door de begeleider die voorbereid worden (leerdoelen) en nabesproken worden, zonder dat er 'beoordeeld' wordt;
- Begeleiders die de starters bewust maken van hun handelen in de klas, hen daar zelf over laten nadenken hoe ze beter/anders kunnen handelen en daar concrete handvatten voor aanreiken;
- Een open (leer-)cultuur op school, waarbij alle leraren open staan voor vragen maar ook voor feedback van elkaar, met het doel elkaar te ondersteunen;

- Een schoolleider die op afstand staat van de begeleiding, maar deze wel belangrijk vindt en zich (onder-) steunend opstelt naar de starter toe en de voortgang bespreekt in functioneringsgesprekken.

Al met al bevestigt dit het beeld dat een goede begeleiding van starters bestaat uit meerdere onderdelen, gericht op de professionele ontwikkeling.

Begeleiding van invallers

Uit het onderzoek blijkt, net als voorgaande jaren, dat vooral invallers minder goed worden begeleid. Zij krijgen zelden feedback op hun functioneren en moeten vaker alles zelf uitzoeken. Zowel in het po als het vo geeft een minderheid van de invallers aan goede begeleiding en ondersteuning te krijgen bij het geven van de lessen: in het po 31 en in het vo 38 procent. Dit is vooral zorgelijk omdat het aandeel starters met een reguliere baan de laatste jaren is gedaald en een steeds groter deel een flexibel contract heeft, met name in het po. Overigens is deze situatie wel verbeterd ten opzichte van het voorgaande jaar, toen gaf slechts een kwart van de starters (po en vo) met een invalbaan aan goede begeleiding en ondersteuning te krijgen bij het geven van de lessen.

Factoren voor krijgen van begeleiding

Regressieanalyses bevestigen het beeld dat het hebben van een regulier of flexibel contract bepalend is voor het al dan niet krijgen van begeleiding, waarbij het hebben van een regulier contract een positieve invloed heeft en een flexibel contract een negatieve. Daarbij speelt in het vo ook de aanstellingsomvang een rol (starters met kleine deeltijd baan worden minder intensief begeleid). De belangrijkste factor blijkt echter het *werkklimaat* te zijn: hoe beter de samenwerking binnen het team, des te groter de kans op begeleiding, óók voor invallers. Dit geldt zowel voor het po als vo.

Als we dan kijken naar de bepalende factoren voor een goede begeleiding en ondersteuning, speelt het werkklimaat wederom een grote rol. Het gaat dan zowel om de samenwerking binnen het team als de zeggenschap. Daarnaast zijn ook de baankenmerken van invloed op het krijgen van goede begeleiding (c.q. een uitgewerkt inductiearrangement).

Voor afgestudeerden van de lerarenopleiding vo speelt verder ook het schooltype een belangrijke rol. Daarbij valt op dat starters in het mbo minder vaak begeleid worden dan starters in het vo, en het 'begeleidingspakket' ook minder uitgebreid is. Met name in het mbo is er dus ruimte voor verbetering.

Geloof in eigen kunnen

De overgang van studie naar werk gaat niet altijd even soepel. Veel starters hebben moeite om hun draai te vinden en ervaren problemen in de klas, zo blijkt uit onderzoek. Een goede begeleiding kan helpen om deze 'praktijkschok' te verzachten en starters meer vertrouwen te geven in hun eigen handelen.

Interessant is in dit verband dat pabo-gediplomeerden over de gehele linie een sterker geloof hebben in eigen kunnen dan gediplomeerden van de lerarenopleidingen vo, al zijn de verschillen klein. Opvallend is dat beide groepen zelfvertrouwen vertonen op ongeveer dezelfde taken/competenties, ondanks de verschillen in leerlingenpopulatie. Daarbij is onder beide groepen het zelfvertrouwen op het terrein van pedagogisch en didactisch handelen groter dan op het terrein van klassenmanagement en het motiveren van leerlingen.

Uit de regressieanalyses blijkt dat de begeleiding van starters een positief effect heeft op het "geloof in eigen kunnen", maar dat daarnaast ook andere factoren ertoe doen. Het gaat dan onder meer om de

kwaliteit van de lerarenopleiding, de person-job fit¹ en het type contract. Al met al is de verklaarde variantie echter beperkt. Onze conclusie is derhalve dat een goede begeleiding wel helpt, maar dat het effect hiervan op het zelfvertrouwen zeer bescheiden is. Voor het versterken van het zelfvertrouwen van starters is dan ook meer nodig dan alleen een goede begeleiding.

Interessant is in dit verband overigens wel dat self-efficacy ook een positief effect heeft op de arbeidstevredenheid van starters. Dit betekent dat de begeleiding van starters, naast een direct effect, ook een indirect effect heeft op de werktevredenheid (via de self-efficacy). Het onderzoek ondersteunt daarmee de bevindingen van eerder onderzoek naar het belang van de begeleiding van startende leraren.

¹ Dit betreft de mate waarin het werk aansluit bij wat men ervan had verwacht.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het ministerie van OCW volgt de ontwikkelingen op de onderwijsarbeidsmarkt door middel van een aantal kernonderzoeken. Eén daarvan is de Loopbaanmonitor, gericht op de arbeidsmarktpositie en loopbaanstappen onder pas afgestudeerde leraren. Vanaf 2013 (cohort 2012) voeren Centerdata en MOOZ Onderzoek de loopbaanmonitor uit, in opdracht van het ministerie van OCW.

Het onderzoek dient aanknopingspunten op te leveren voor arbeidsmarktbeleid gericht op de *starters* in het lerarenberoep. Zo geeft de monitor, naast het zicht houden op de arbeidsmarktsituatie van pas afgestudeerde leraren, tevens inzicht in de beroepsrendementen van de lerarenopleidingen en de determinanten voor het arbeidsmarktgedrag van pas-afgestudeerde leraren. In de Lerarenagenda 2013-2020 is de begeleiding van beginnende leraren als specifiek aandachtspunt benoemd. Deze wordt vooral gezien als een instrument om starters te behouden voor het onderwijs en de kwaliteit van het onderwijs te verhogen. In de bestuursakkoorden voor de sectoren po en vo zijn hierover nadere afspraken gemaakt.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van de Loopbaanmonitor is tweeledig. Het onderzoek beoogt inzicht te geven in de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren, en daarnaast ook beleidsinformatie op te leveren over de begeleiding van starters op de werkplek (inductie). Het onderzoek maakt hierbij gebruik van een combinatie van methoden. Door middel van data-analyse wordt het 'beroepsrendement' van de lerarenopleidingen in kaart gebracht. Daarnaast wordt periodiek een enquête gehouden onder pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen (po & vo). Op basis hiervan wordt o.m. inzicht verschaft in de begeleiding van starters op de werkplek en de effecten daarvan.

In dit rapport wordt, op basis van een alumni-enquête, inzicht verschaft in de begeleiding van beginnende leraren. Daarbij staat de volgende vraag centraal:

Wat vinden beginnende leraren van de begeleiding door de schoolorganisatie bij de start van hun loopbaan?

- a) In hoeverre worden starters begeleid op de werkplek? Om wat voor soort activiteiten gaat het hierbij, en in hoeverre sluiten deze aan bij de individuele behoeften (ontwikkelpunten)?
- b) Hoe tevreden zijn starters over de begeleiding die zij vanuit de school en/of opleiding krijgen?
- c) Hoe beoordelen beginnende leraren de organisatie waarin zij werken?
- d) Wat zijn de effecten van een goede begeleiding op de professionele ontwikkeling van pas afgestudeerde leraren?

Over de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerden wordt later dit jaar apart gerapporteerd, op basis van CBS gegevens.

1.3 Werkwijze

Om bovengenoemde vragen te kunnen beantwoorden, wordt op twee momenten een internetenquête uitgezet: in april/mei en in oktober/november. Voorheen werd altijd gerapporteerd over de 2 metingen van hetzelfde jaar. Dit keer is ons verzocht om de rapportage over 2014 in september van 2015 uit te brengen, met een update over de eerste meting van 2015. In dit rapport staan de uitkomsten van

april/mei 2015 centraal, de tabellen in de bijlagen (Bijlage B) bevatten tevens de uitkomsten van april/mei 2014 en van oktober/november 2014 (Bijlage C).

Om een beter beeld te krijgen van de begeleiding van starters in het primair onderwijs is, in aanvulling op de enquête, ook een aantal telefonische interviews gehouden. Doel daarvan was om een goed beeld te krijgen van effectieve begeleidingsactiviteiten. Op basis van de enquête in april/mei 2015, zijn negen afgestudeerden benaderd die goed begeleid worden. Zij nemen deel aan een *inductiearrangement* dat bestaat uit meerdere onderdelen, en zijn in die zin ook niet representatief voor de 'gemiddelde' starter. Het gaat om een positieve selectie van starters die goed begeleid worden. In hoofdstuk 2 zijn de resultaten van de interviews verwerkt in aparte tekstvakken. Aan de hand daarvan ontstaat een beeld van goede praktijkvoorbeelden.

Doelgroep – twee metingen

De Loopbaanmonitor richt zich op de pas afgestudeerde starters in het onderwijs. Daartoe is voor het voorliggend rapport op basis van DUO bestanden een selectie gemaakt van diegenen die in 2014 voor het eerst een lerarenopleiding hebben afgerond: pabo, tweedegraads vo in het hbo en eerstegraads vo in het wo. Deze groep van pas afgestudeerde leraren die in 2014 een diploma hebben gehaald, bestaat uit 8.554 personen.

Op het moment van onderzoek waren de CBS-microdata beschikbaar tot en met 2013. Om een goed beeld te krijgen van de *actuele* arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren zijn deze in april/mei benaderd voor een internetenquête. De resultaten van deze enquête die ingaan op de arbeidsmarktpositie, zijn opgenomen in het deelrapport 'Loopbaanmonitor Onderwijs – Microdata 2006-2013', waarbij de enquêteresultaten veeleer een indicatie geven van de trends dan een nauwkeurig beeld van het rendement, aangezien de pas afgestudeerden met een baan buiten het onderwijs minder geneigd zijn te responderen dan degenen met een baan in het onderwijs of geen baan.

Respons internetenquête

Voor de eerste meting is iedereen die op basis van de DUO-bestanden als pas afgestudeerde van een lerarenopleiding was geselecteerd per brief² benaderd voor een internetenquête. Uiteindelijk hebben 2.408 respondenten de vragenlijst ingevuld (zie Bijlage A). Dit komt neer op een respons van circa 28 procent. In 2014 bestond de doelgroep uit 8.471 pas afgestudeerden (cohort 2013), van wie 2.831 de vragenlijst hebben ingevuld (33% respons). Aan deze respondenten is in de enquête gevraagd of zij bereid zouden zijn in oktober 2014 nogmaals een aantal vragen te beantwoorden. Uiteindelijk zijn 2.485 respondenten benaderd voor de tweede meting (in oktober 2014). Hiervan hebben er 1.145 de vragenlijst ingevuld, wat neerkomt op een respons van 46 procent.

In de analyse is een *weging* toegepast, om representatieve uitspraken te kunnen doen over de arbeidsmarktpositie van alumni. Hierbij is gecorrigeerd voor afwijkingen in de verdeling naar leeftijd, etniciteit, opleidingsvorm, afstudeerkwartaal en vakgebied (vo). In het vervolg van dit rapport geven we de gewogen uitkomsten weer in tabellen, plus de ongewogen responsaantallen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 presenteren we de belangrijkste, beschrijvende uitkomsten van de loopbaanmonitor, inclusief de aanvullende telefonische gesprekken. We gaan achtereenvolgens in op de begeleiding voor pas afgestudeerde leraren, hun geloof in eigen kunnen en hun werktevredenheid. Welke factoren

² De mailing is net als vorig jaar verzorgd door DUO.

bepalend zijn voor het krijgen van (goede) begeleiding, het geloof in eigen kunnen en de mobiliteitsgeneigdheid onder startende leraren, komen in hoofdstuk 3 aan bod.

Verder is in de bijlage een serie tabellen opgenomen op basis van de eerste meting 2015 en 2014 (Bijlage B) en tweede meting 2014 (Bijlage C).

2 Begeleiding van beginnende leraren

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de enquête over de loopbanen van startende leraren, die in 2014 voor het eerst een diploma hebben behaald aan een lerarenopleiding. Daarbij maken wij onderscheid tussen de afgestudeerden van de pabo en de afgestudeerden van de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs (tweedegraads opleidingen vo plus universitaire lerarenopleidingen). Eerst gaan we in op de begeleiding van beginnende leraren (paragraaf 2.2): hoeveel van hen krijgen begeleiding (aangeboden) en hoe ziet deze begeleiding eruit? Zijn er verschillen zichtbaar naar baankenmerken? Zijn de starters tevreden over de wijze waarop zij begeleid worden? Vervolgens komt het geloof in eigen kunnen aan bod, ook wel geduid met 'self-efficacy' (paragraaf 2.3). Door middel van stellingen is gevraagd in welke mate men in staat is om diverse les gerelateerde taken uit te voeren en competenties in de praktijk te brengen. Tot slot gaan we in op verschillende aspecten van de werktevredenheid van starters (paragraaf 2.4).

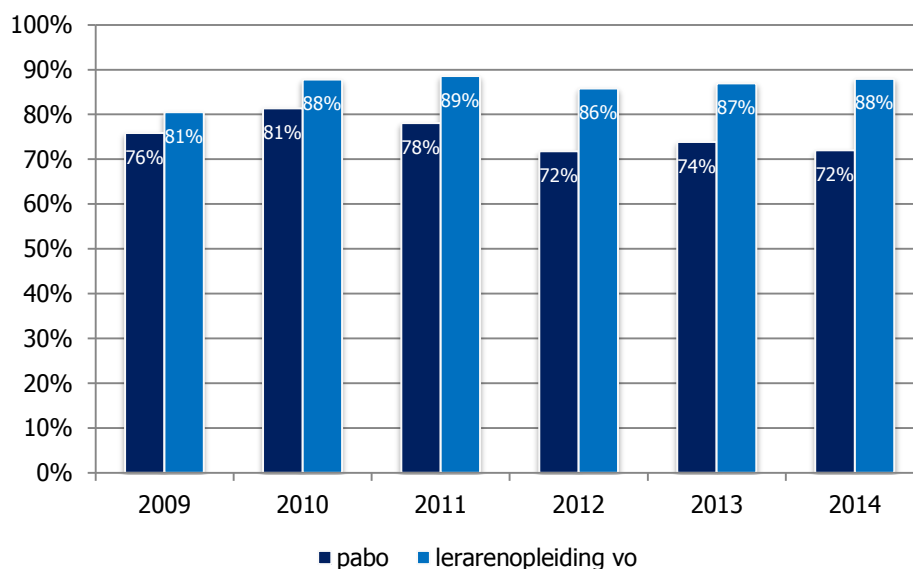
2.2 Begeleiding van beginnende leraren

Uit diverse onderzoeken in binnen- en buitenland blijkt dat de begeleiding van beginnende leraren een positief effect heeft op de verblijfsduur van leraren in het onderwijs, hun werktevredenheid en professionalisering. Alle stakeholders in het onderwijs pleiten daarom voor een betere begeleiding van beginnende leraren, vooral op het vlak van orde houden, omgaan met verschillen tussen leerlingen en opbrengstgericht werken. De begeleiding van starters is dan ook als één van de speerpunten opgenomen in de Lerarenagenda. Daarnaast zijn in de bestuursakkoorden voor het primair en voortgezet onderwijs afspraken gemaakt over de begeleiding van starters. In de loopbaanmonitor is daarom ook uitgebreid ingegaan op de begeleiding van beginnende leraren. Het gaat daarbij om wat er in de praktijk wordt gedaan aan begeleiding en de effecten daarvan³.

Uit Figuur 2.1 blijkt dat vooral in het primair onderwijs nog steeds een aanzienlijk deel van de starters geen enkele vorm van begeleiding krijgt (28%). Voor de alumni van de lerarenopleidingen vo is het beeld een stuk gunstiger (zie Figuur 2.1). Circa 88 procent hiervan heeft begeleiding gekregen vanuit de school. Het begeleidingspercentage ligt hiermee op ongeveer hetzelfde niveau als in de voorgaande jaren. Opvallend is overigens wel dat invallers minder vaak begeleiding krijgen dan starters met een reguliere baan. Dit geldt zowel voor de gediplomeerden van de pabo als van de lerarenopleiding vo (zie Tabel B.5).

³ In de enquête is aan alle starters gevraagd of ze begeleiding hebben gekregen en, zo ja, hoe die er precies uitzag. Daarbij is een lijst van zeven begeleidingsactiviteiten voorgelegd. In dit rapport baseren we ons op deze enquêtegegevens. De resultaten sluiten daarom ook niet noodzakelijk aan bij die van de Rijksuniversiteit Groningen (Wim van der Grift).

Figuur 2.1 Begeleiding van beginnende leraren, cohort 2009-2014 (in %)

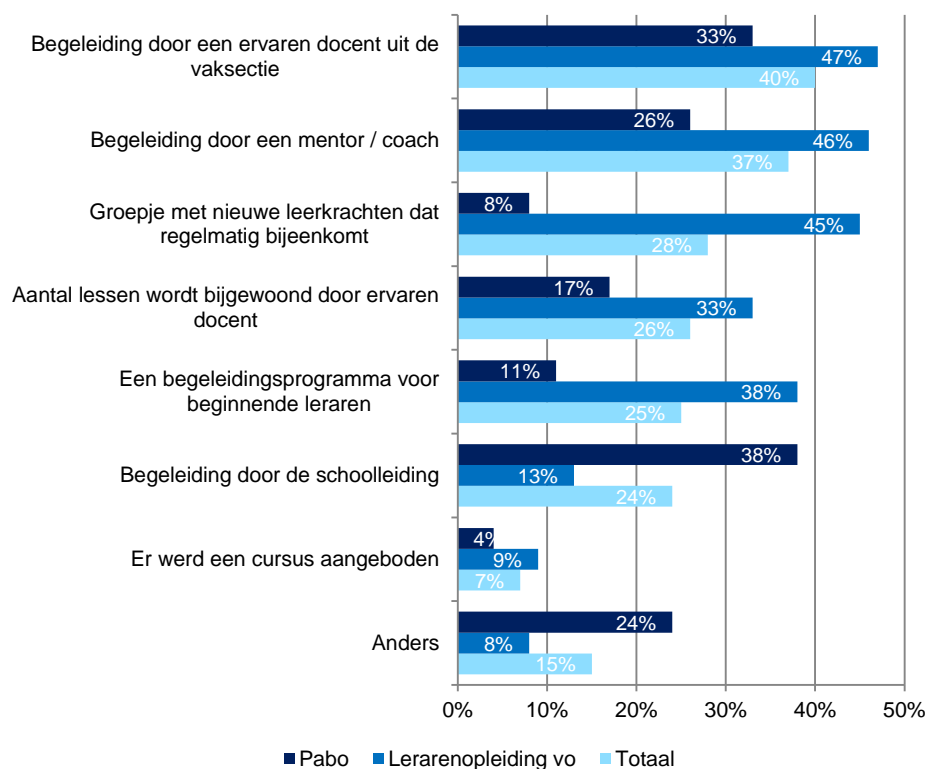

Begeleidingsactiviteiten

Om een goed beeld te krijgen van de begeleiding, is aan alle starters gevraagd hoe hun begeleiding is/was georganiseerd. Daarbij is een lijst van zeven begeleidingsactiviteiten voorgelegd. Figuur 2.2 laat zien dat er duidelijke verschillen zijn in de begeleiding tussen afgestudeerden van de pabo en afgestudeerden van lerarenopleidingen vo. Pabo-gediplomeerden worden relatief vaak begeleid door de schoolleiding, terwijl afgestudeerden van de lerarenopleiding vo relatief vaak door een mentor of een ervaren docent uit de vaksectie begeleid worden. Verder blijkt dat de starters die een lerarenopleiding vo hebben gevolgd, ook vaker deel nemen aan begeleidingsprogramma's en intervisiegroepen. Dit bevestigt het beeld dat de begeleiding van beginnende leraren in het vo over het algemeen beter is georganiseerd dan in het po.

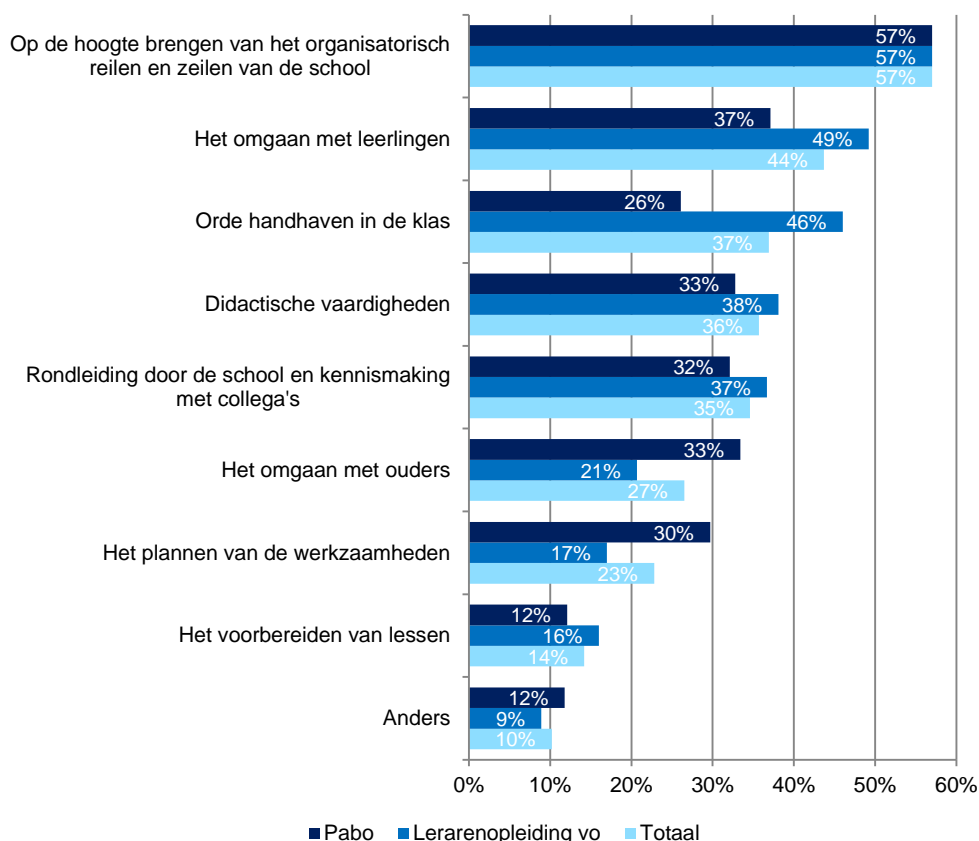
Verreweg het merendeel van de leraren die de vraag over de organisatie van de begeleiding heeft beantwoord met 'anders, namelijk' geeft aan bij vragen wel terecht te kunnen bij collega's (en in mindere mate de schoolleider). Dat geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo als van de lerarenopleidingen vo. Op basis van de open antwoorden kan worden geconcludeerd dat de pabo-gediplomeerden wel enige vorm van begeleiding krijgen, maar dat deze begeleiding eerder 'ad-hoc' is dan georganiseerd.

Figuur 2.2 Organisatie van de begeleiding, naar sector (% leraren die begeleiding hebben gekregen, meer antwoorden mogelijk)

Figuur 2.3 laat zien dat ook de inhoud van de begeleidingsactiviteiten verschilt tussen de sectoren. Het onderwerp dat het vaakst aan bod komt betreft uitleg over het organisatorisch reilen en zeilen op school (57%). Bij afgestudeerden van de lerarenopleiding vo wordt daarnaast ook regelmatig aandacht besteed aan onderwijsinhoudelijke onderwerpen, zoals het omgaan met leerlingen, orde handhaven en didactische vaardigheden. In het primair onderwijs gebeurt dit minder frequent.

Figuur 2.3 Inhoud van de begeleiding, naar sector (% leraren die begeleiding hebben gekregen, maximaal 3 antwoorden mogelijk)

Verschillen in begeleidingsintensiteit: aantal activiteiten en aantal onderwerpen

Op basis van de hiervoor gepresenteerde tabellen ontstaat een globaal beeld van de begeleiding van startende leraren. Daarbij valt op dat afgestudeerden van de lerarenopleiding vo intensiever worden begeleid dan degenen die de pabo hebben afgerond en dat ook de focus duidelijk verschilt. Dit spoot met de bevindingen uit eerder onderzoek (Van der Boom, 2014)⁴.

Uit Figuur 2.4 blijken starters met een diploma van een lerarenopleiding vo gemiddeld aan 2 begeleidingsactiviteiten deel te nemen en pabo-gediplomeerden aan gemiddeld 1. Daarnaast blijkt ook de *focus* in het vo wat breder: tijdens de activiteiten worden er gemiddeld genomen wat meer onderwerpen behandeld (resp. 2,4 versus 1,8). Verder blijkt dat, net als vorig jaar, invallers een minder intensief begeleidingsprogramma krijgen dan starters met een reguliere baan. De verschillen onder beide groepen zijn aanzienlijk. Starters met een reguliere baan nemen gemiddeld aan meer activiteiten deel en krijgen meer onderwerpen behandeld dan starters die een invalbaan vervullen. Daarbij wordt de begeleiding van *invallers* in het po 'schaarser' ingevuld (gemiddeld 0,9 activiteiten en 1,4 onderwerpen), als ook de begeleiding van invallers in het vo (gemiddeld 1,6 activiteiten en 1,9 onderwerpen).

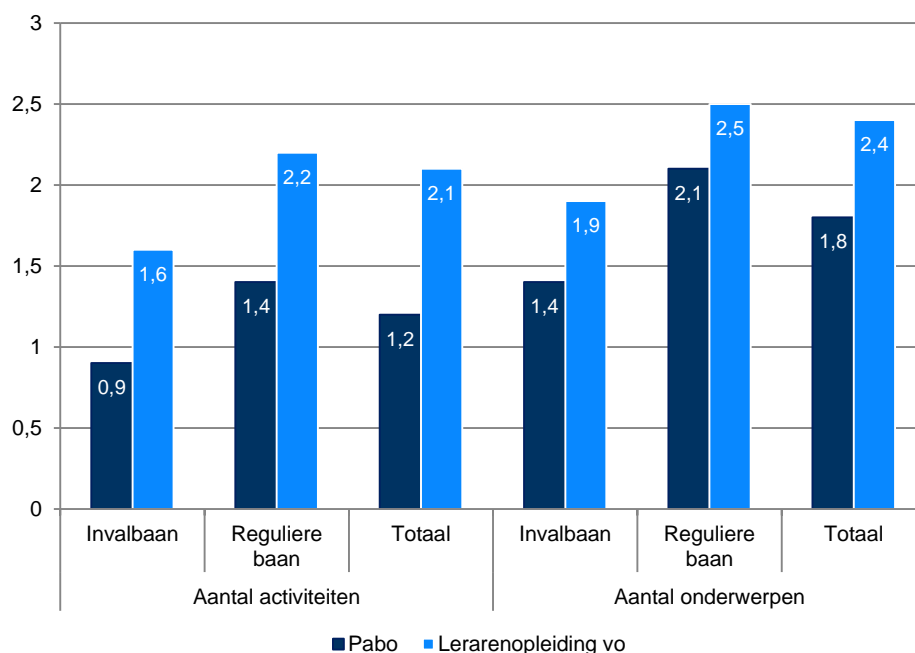
⁴ Van der Boom e.a. (2014) *Loopbaanmonitor 2013 – begeleiding van beginnende leraren*.

Alle leraren in het po met wie in het kader van goede praktijkvoorbeelden nader is gesproken over de begeleiding, geven aan twee of meer activiteiten te hebben gehad. In alle gevallen betreft dat begeleiding/coaching door een vaste, ervaren collega en in de meeste gevallen tevens observatie van hun les door hun begeleider. Bij twee van de geïnterviewde starters is daarbij tevens gebruik gemaakt van video-interactie, waarvoor de begeleiders training hebben gekregen. Alle starters geven aan dat lesobservaties een zeer belangrijk instrument zijn om op maat gesneden feedback te krijgen, gericht op de dagelijkse lespraktijk: *“Door de regelmatige observatie van mijn lessen krijg ik zeer praktische feedback, die ik meteen kan toepassen.”* De didactiek en pedagogie in de les en klassenmanagement zijn dan ook de belangrijkste onderwerpen die daarbij aan bod komen.

In alle gevallen wordt tevens vervolg gegeven aan de lesobservatie. Meestal stellen de starters van tevoren hun leerpunten op, waar hun begeleider tijdens de lesobservatie extra op letten. Vervolgens wordt besproken wat de begeleider heeft geobserveerd, worden tips meegegeven die de starters kunnen toepassen en worden nieuwe leerdoelen of aangepaste leerdoelen opgesteld. Verslagen van de gesprekken en observaties gaan tevens naar de schoolleider. Opvallend is dat de schoolleider weliswaar geen actieve rol heeft in de begeleiding, maar zich wel ondersteunend opstelt en functioneringsgesprekken voert met de starters, waarbij de voortgang en de begeleiding worden besproken.

De begeleiding is vaak wel onderdeel van breder bestuursbeleid, maar in sommige gevallen niet. Dan is het de schoolleider zelf die het belangrijk vindt dat starters begeleiding krijgen en deze inplant in de taakbelasting van leraren of IB'ers die de begeleiding verzorgen.

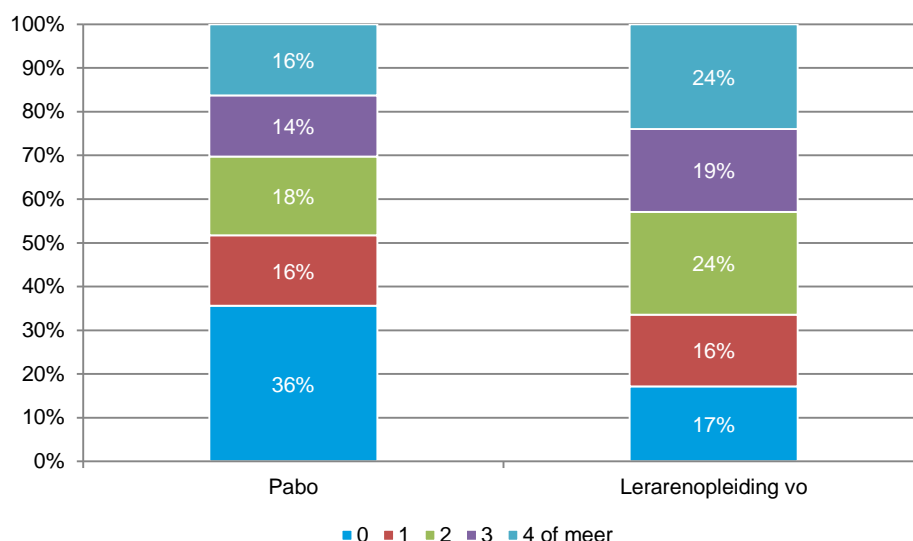
Figuur 2.4 Gemiddeld aantal begeleidingsactiviteiten en -onderwerpen, naar type baan en sector

Uit nadere analyses blijkt overigens dat er ook grote verschillen zijn in het aantal begeleidingsactiviteiten binnen de groepen starters van de pabo en die van de lerarenopleidingen vo. Daarbij valt op dat sommige leraren niet of nauwelijks worden begeleid, terwijl anderen een begeleidingsprogramma hebben dat bestaat uit meerdere activiteiten. Vooral in het voortgezet onderwijs zien we dit laatste vaker en is er een aanzienlijke groep starters met een meer uitgewerkt begeleidingsprogramma (zie Figuur 2.5): 43 procent heeft deelgenomen aan 3 of meer begeleidingsactiviteiten. Van de pabo-afgestudeerden heeft ruim een derde aan geen enkele activiteit deelgenomen en minder dan een derde aan een uitgewerkt programma van minimaal 3 activiteiten.

Dit is een belangrijke bevinding, aangezien uit eerder onderzoek inmiddels wel bekend is dat *begeleidingsarrangementen* die bestaan uit meerdere activiteiten in de regel het meest effectief zijn⁵.

Figuur 2.5 Aandeel pas afgestudeerden naar totaal aantal begeleidingsactiviteiten, naar type opleiding (% , cohort 2014)

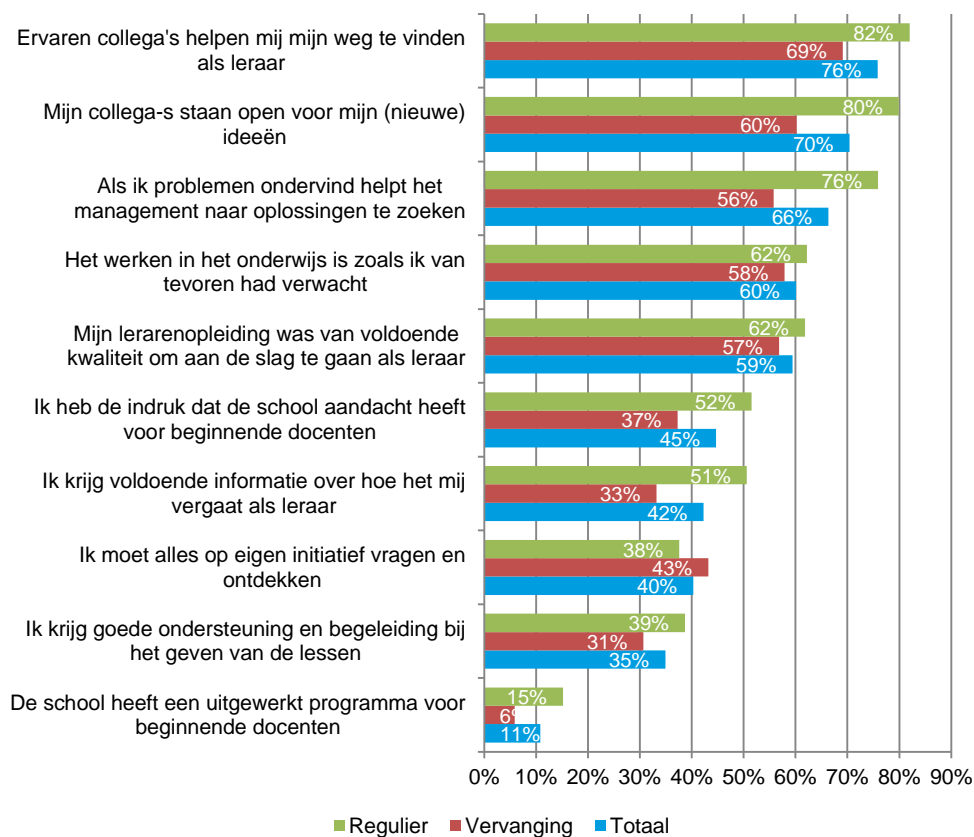
Stellingen begeleiding en ondersteuning op school

Naast vragen over de begeleidingsactiviteiten waaraan de starters hebben deelgenomen, is hen tevens een aantal stellingen voorgelegd over de begeleiding en ondersteuning die zij krijgen op school. Figuur 2.6 en Figuur 2.7 laten zien dat zowel onder de pabo-gediplomeerden als onder de afgestudeerden van lerarenopleidingen vo de stellingen "Ervaren collega's helpen mij mijn weg te vinden als leraar" en "Mijn collega's staan open voor (mijn) nieuwe ideeën" de grootste bijval krijgen. Aan de andere kant zijn beide groepen het minst vaak eens met de stellingen "De school heeft een uitgewerkt programma voor beginnende docenten" en "Ik krijg goede ondersteuning en begeleiding bij het geven van de lessen". Met name in het basisonderwijs ontbreken deze twee vormen van begeleiding en ondersteuning, maar ook in het voortgezet onderwijs is hier nog een grote slag te maken. Daarbij is wederom de grootste onderscheid te zien naar de soort baan (invalbaan versus regulier).

⁵ Zie onder meer:

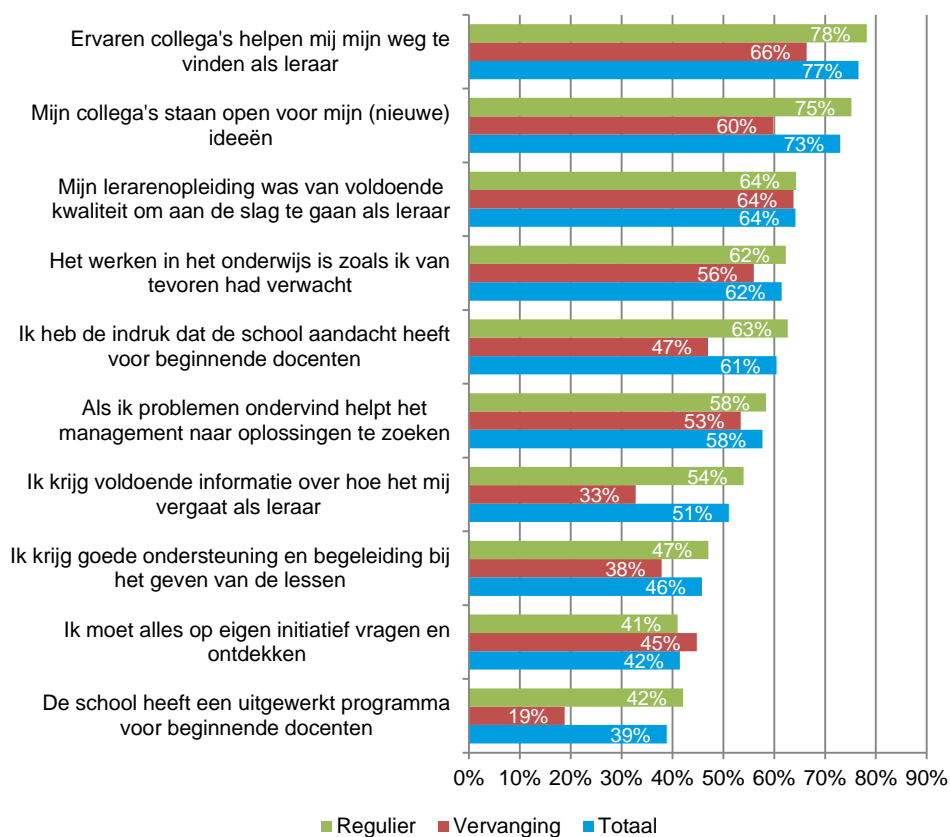
- Van der Grift e.a. (2012) Vakkundig meesterschap en meesterlijk vakmanschap.
- Ingersoll, R.M. (2012). *Beginning teacher induction – What the data tell us*. In: Kappan Magazine May 2012, pp. 47 – 51.
- Kessels, C. (2010) *The influence of induction programs on beginning teachers' well-being and professional development*. ICLON, Leiden University Graduate School of Teaching.

Figuur 2.6 Aandeel gediplomeerden pabo dat (helemaal) eens is met de volgende stellingen

In alle negen goede praktijkvoorbeelden in het po is sprake van een open, ondersteunende schoolcultuur. Zo geven alle starters aan dat ze bij iedereen naar binnen kunnen lopen als ze vragen hebben, maar ook dat ze serieus worden genomen. Vera: *“Een open houding is erg belangrijk, van de andere leraren, mijn mentor, maar ook van mezelf. Dat is echt belangrijk, niet alleen om je verder te ontwikkelen, maar ook voor je zelfvertrouwen.”* Janine: *“De sfeer op onze school is zeer open en dat is heerlijk voor iedereen. Alles kan besproken worden en iedereen toont ook belangstelling voor elkaar.”* Deze open, ondersteunende leercultuur wordt aangegeven als zeer belangrijk voor de professionele en persoonlijke ontwikkeling van de starters, maar ook van de ervaren leraren. Het is daarbij ook de positieve insteek die van belang is en die ervoor zorgt dat de starters zelfvertrouwen krijgen. Rosanne: *“Op onze school laten ze merken dat fouten maken mag, de coaching is positief. Er is veel vertrouwen in elkaar en ook in mij. Daardoor heb ik het gevoel dat ik mezelf kan zijn en dat is erg fijn.”* Daarbij krijgen de starters het gevoel dat er in hen wordt geïnvesteerd en dat ze er helemaal bij horen.

Figuur 2.7 Aandeel gediplomeerden lerarenopleidingen vo dat (helemaal) eens is met de volgende stellingen

Uit factoranalyse blijkt overigens dat bovenstaande stellingen onderling sterk correleren en samengevoegd kunnen worden tot één meetschaal die de *begeleiding en ondersteuning op school* indiceert⁶.

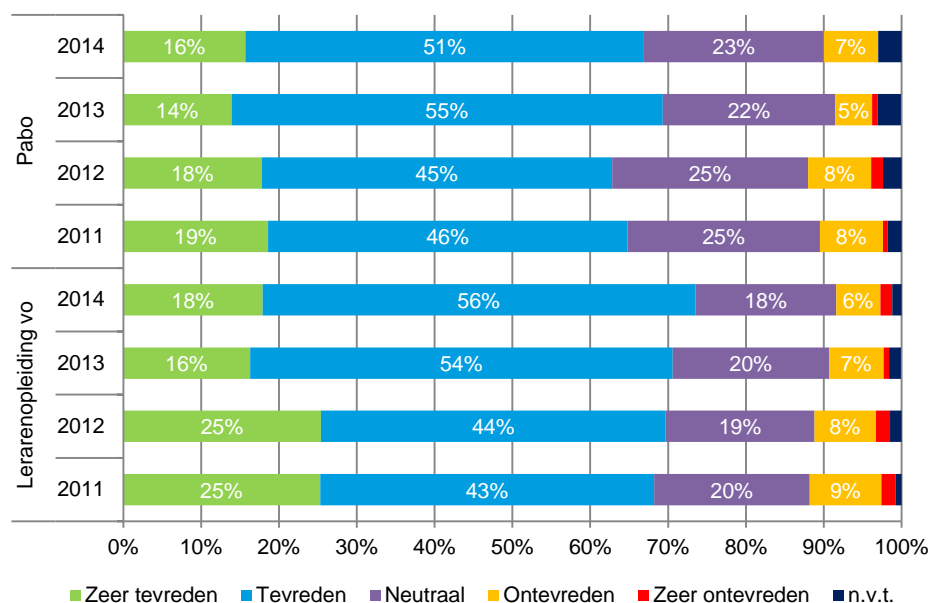
Tevredenheid over de begeleiding

Ondanks dat een minderheid van de starters het eens is met de stelling dat de school een uitgewerkt programma heeft voor beginnende docenten, is het merendeel toch tevreden over de begeleiding die zij ontvangen (70%). Figuur 2.8 laat zien dat de pabo-gediplomeerden van cohort 2014 iets minder tevreden zijn over hun begeleiding (67% tevreden) dan degenen die zijn afgestudeerd aan een lerarenopleiding vo (74%). De mate van tevredenheid met de begeleiding hangt sterk samen met de score op de schaal begeleiding en ondersteuning vanuit de school. Hoe hoger de schaalscore, des te hoger de tevredenheid en vice versa.

⁶ Deze schaal heeft een cronbach's alpha van 0,85 en bundelt de volgende items:

- Ik krijg goede ondersteuning en begeleiding bij het geven van de lessen
- Ik moet alles op eigen initiatief vragen en ontdekken (reverse)
- De school heeft een uitgewerkt programma voor beginnende docenten
- Ik heb de indruk dat de school aandacht heeft voor beginnende docenten
- Ervaren collega's helpen mij mijn weg te vinden als leraar
- Als ik problemen ondervind, helpt het schoolmanagement mij naar oplossingen te zoeken
- Ik krijg voldoende informatie over hoe het mij vergaat als leraar.

Figuur 2.8 Tevredenheid met de begeleiding* vanuit de school, naar sector, voor de cohorten afgestudeerden 2011 t/m 2014 (%)

* Exclusief beginnende leraren die géén begeleiding hebben gekregen.

Alle negen starters in het po die we gesproken hebben zijn uiterst tevreden over hun begeleiding en hun begeleider. In alle gevallen is sprake van een 'goede klik' tussen starter en begeleider. Het is daarbij echter niet alleen de begeleiding zelf die bijdraagt aan hun tevredenheid. De open (leer-) cultuur speelt ook een belangrijke rol, evenals de hoge mate waarin de begeleiding op de persoon zelf is gericht en 'op maat gesneden'. Voor dit laatste zijn lesobservaties (al dan niet met video-interactie) erg belangrijk. De starters krijgen zo praktische inzichten mee die ze direct kunnen toepassen in de lespraktijk. Ook volgens de begeleiders is iedereen op hun school erg betrokken bij de starters en maken ze het laagdrempelig voor hen om hulp te vragen. Ze geven aan dat daarbij tevens de houding van de starter zelf van belang is: ze dienen wel open te staan voor feedback en zelf hun hulpvraag te formuleren. Kortom, naast de wijze waarop de begeleiding wordt ingevuld (in ieder geval één-op-één coachingsgesprekken en lesobservaties) lijkt goede begeleiding vooral ook de uitkomst te zijn van een goede wisselwerking tussen de starter en de begeleider en de leraren op school. Daphne: *"Ik heb nog het meest geleerd van de informele contacten met collega's. We sparren over wat er die dag is gebeurd, ook in de klassen van ervaren leraren. Iedereen heeft er ook behoefte aan om bij elkaar in de les te kijken, we zijn er nu mee bezig om dat ook te realiseren."*

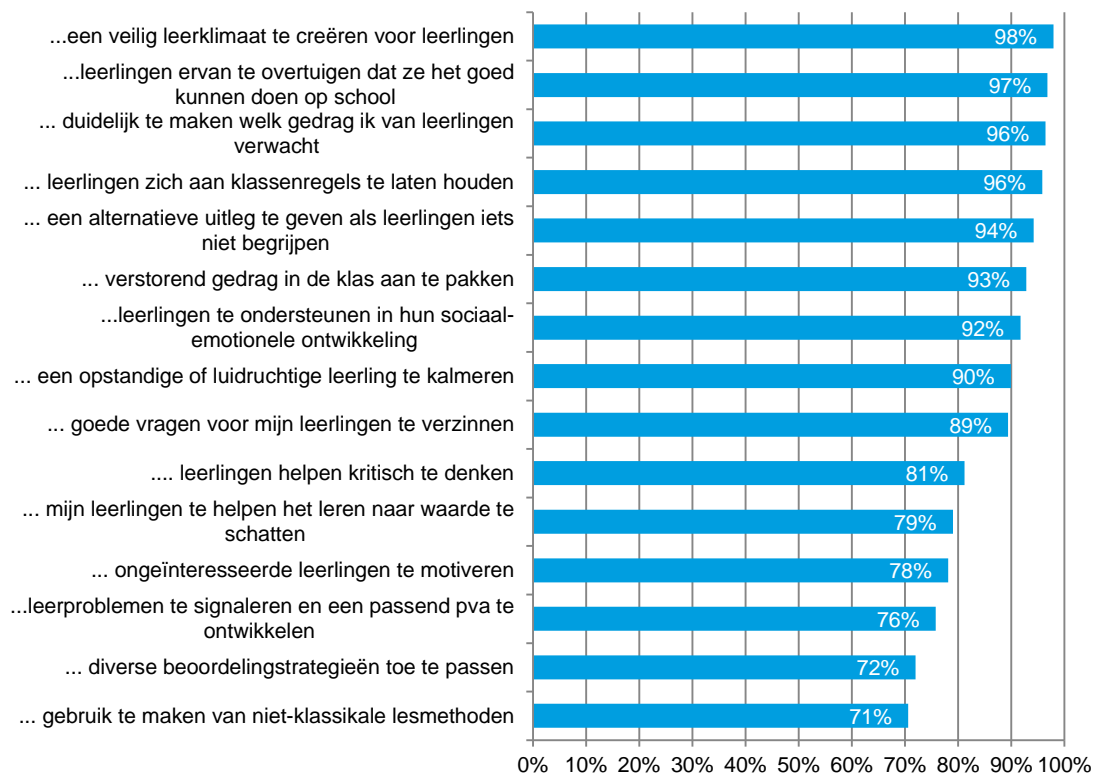
Uit Tabel B.6 blijkt dat invallers over het algemeen wat minder tevreden zijn met de begeleiding vanuit de school dan de starters met een reguliere baan. Dit komt vermoedelijk vooral omdat zij minder intensief worden begeleid en de fijne kneepjes van het vak vaker zelf moeten ontdekken.

2.3 Geloof in eigen kunnen ('self-efficacy')

Hoewel het geloof in eigen kunnen geen objectieve uitkomstmaat is voor de kwaliteit als leraar, is uit diverse (internationale) onderzoeken gebleken dat de 'mate van self-efficacy' daar wel degelijk een indicatie voor is. De respondenten is gevraagd aan te geven in welke mate zij zichzelf in staat achten een verscheidenheid aan lesgerelateerde taken uit te voeren/competenties in de praktijk te brengen⁷. Figuur 2.9 en Figuur 2.10 maken duidelijk dat gediplomeerden van de pabo op dezelfde vlakken een sterk geloof in eigen kunnen hebben als gediplomeerden van de lerarenopleidingen vo. De 'top vier' voor beide groepen ziet er als volgt uit:

1. Een veilig leerklimaat creëren voor de leerlingen (pabo 98%, vo 96%)
2. Leerlingen ervan overtuigen dat ze het goed kunnen doen op school (pabo 97%, vo 92%);
3. Duidelijk maken welk gedrag zij van leerlingen verwachten (pabo 96%, vo 93%);
4. Leerlingen zich aan klassenregels laten houden (pabo 96%, vo 90%);
5. Een alternatieve uitleg geven als leerlingen iets niet begrijpen (pabo 94%, vo 93%).

Figuur 2.9 Aandeel pabo-gediplomeerden dat denkt (goed) in staat te zijn om... (% , cohort 2014)

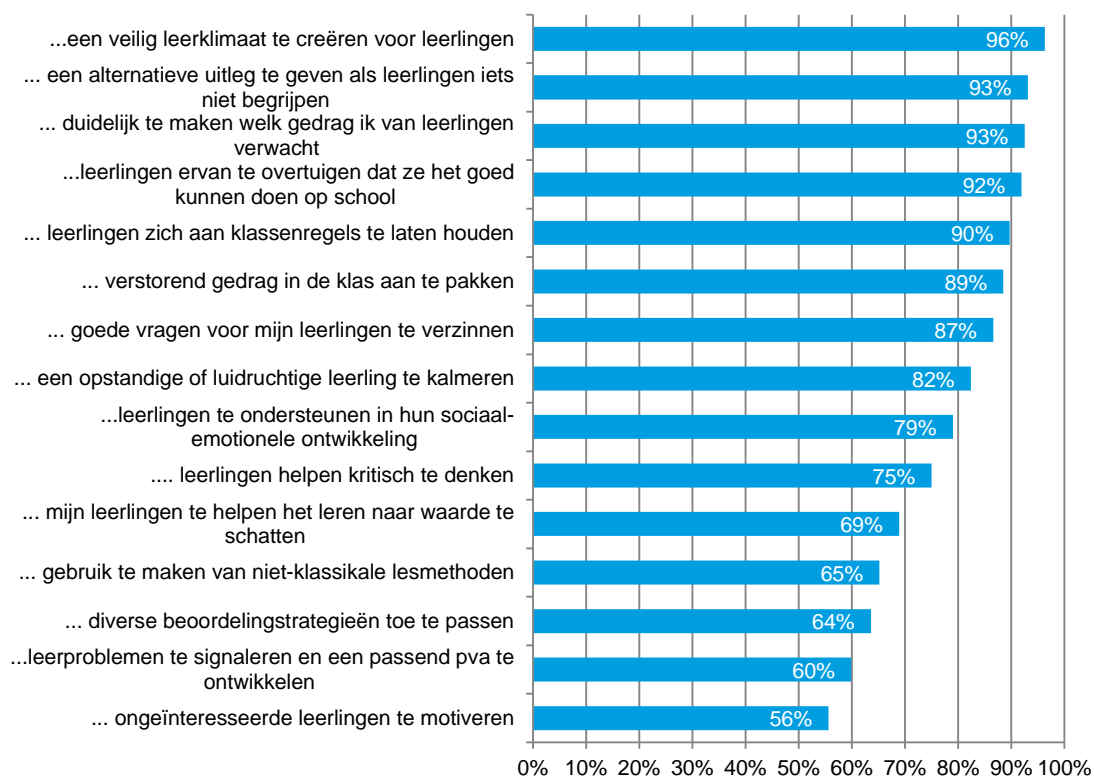
Aan de andere kant zijn er minder pabo-gediplomeerden die vinden dat zij goed in staat zijn om gebruik te maken van niet-klassikale lesmethoden (71%) en het toepassen van diverse beoordelingsstrategieën (72%). Onder de gediplomeerden van de lerarenopleidingen vo gaat het om het motiveren van ongeïnteresseerde leerlingen (56%), het signaleren van leerproblemen en het ontwikkelen van een

⁷ Dit jaar zijn drie nieuwe items toegevoegd om meer recht toe te doen aan de competenties die met name in het primair onderwijs van belang zijn: (a) leerlingen ondersteunen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling, (b) leerproblemen signaleren en daar een passend plan van aanpak voor ontwikkelen en (c) een veilig leerklimaat creëren voor mijn leerlingen.

passende plan van aanpak (60%), het toepassen van diverse beoordelingsstrategieën (64%) en het gebruik maken van niet-klassikale lesmethoden (65%). Ondanks de geheel andere leeftijdsgroepen waar de startende leraren mee te maken hebben, komen ook de 'zwakke plekken' in het professioneel handelen vrijwel overeen. Waarbij het opvalt dat een groter deel van de pabo-gediplomeerden geloof hebben in hun eigen kunnen op de voorgelegde items dan gediplomeerden van de lerarenopleidingen vo.

Uit de interviews met starters komt naar voren dat de begeleiding een positief effect heeft op hun professionele ontwikkeling, en leidt tot meer zelfvertrouwen voor de klas. Janneke: *“De pabo is nog te exemplarisch en te weinig gericht op de dagelijkse praktijk. Door de lesobservaties en gesprekken leer je pas echt hoe je kunt differentiëren tussen leerlingen en hoe je orde moet houden.”* Melissa: *“Ik werk in het speciaal onderwijs en de video-interactie is heel waardevol. Je ziet wat je zelf doet en hoe de kinderen erop reageren, daar leer je heel veel van. Daar zou iedereen veel van kunnen leren, maar het gebeurt niet tijdens de opleiding.”*

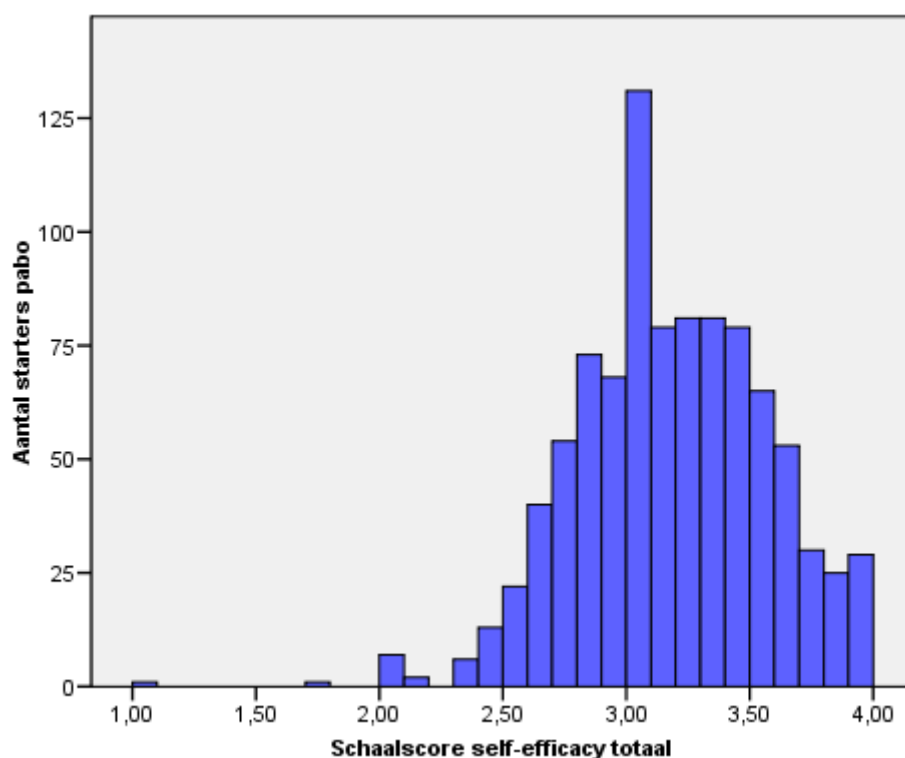
Figuur 2.10 Aandeel gediplomeerden lerarenopleidingen vo dat denkt (goed) in staat te zijn om... (% cohort 2014)

Om schalen te kunnen construeren is door middel van een factoranalyse achterhaald welke items 'bij elkaar horen'. Daaruit komen twee schalen naar voren: een voor *pedagogisch en didactisch handelen* en een voor *klassenmanagement en motivatie*. Op basis van deze twee schalen is één overkoepelende schaal berekend voor de mate van 'self-efficacy' als geheel (totaalscore). Figuur 2.11 maakt de verdeling van de

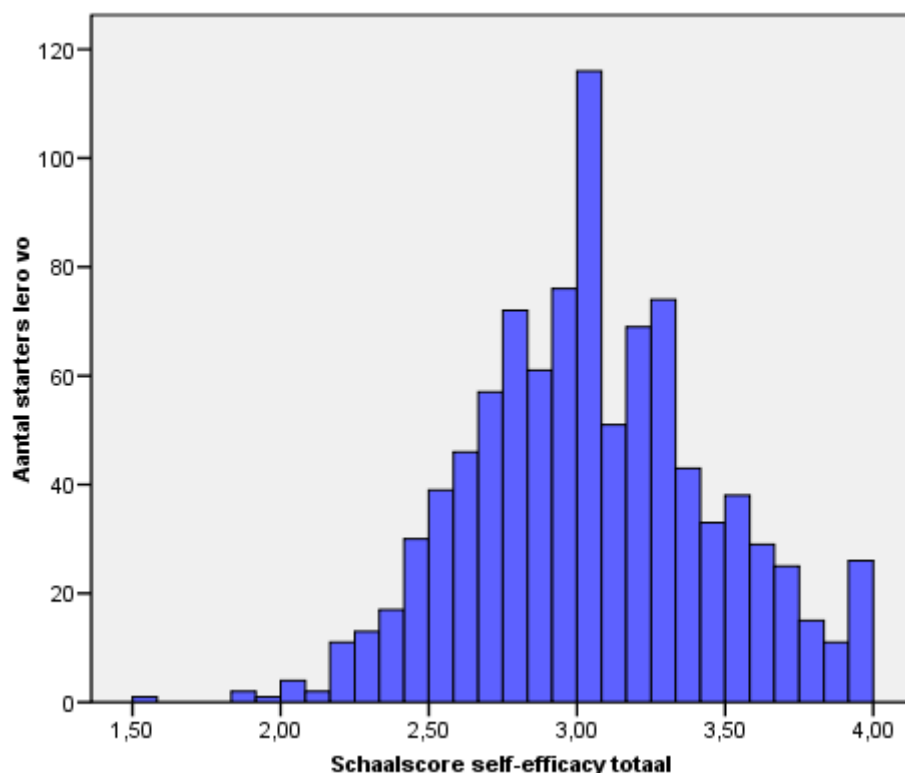
pas afgestudeerden zichtbaar over de totaalscores van de schalen (histogram), voor de pabo en Figuur 2.12 voor de lerarenopleidingen vo. De pabo gediplomeerden zitten meer aan de rechterkant van het midden, terwijl de scores van de starters vanuit de lerarenopleidingen vo 'normaler verdeeld' zijn en een grotere spreiding laten zien. Duidelijk is, dat de pabo-gediplomeerden zichzelf positiever inschatten dan de gediplomeerden van de lerarenopleidingen vo.

*Figuur 2.11 Histogram schaa scores self-efficacy starters pabo (cohort 2014)**

* Gemiddelde=3,18; standaarddeviatie=0,389; N=940

Figuur 2.12 Histogram schaalscores self-efficacy starters lerarenopleidingen vo (cohort 2014)*

* Gemiddelde=3,05; standaarddeviatie=0,41; N=962

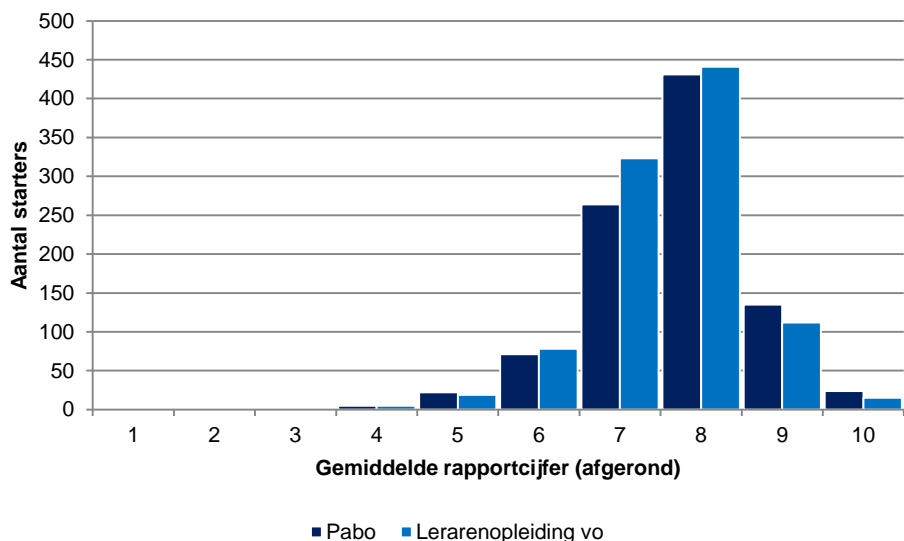
Uit nadere analyse blijkt dat de begeleiding van starters duidelijk samenhangt met de mate van 'self-efficacy'. Pabo-gediplomeerden die begeleiding krijgen, laten significant meer geloof in eigen kunnen zien dan pabo-gediplomeerden zonder begeleiding. Daarnaast blijkt dat er significante verschillen zijn onder pabo-gediplomeerden als het gaat om inval- versus reguliere banen: invallers scoren op alle drie de self-efficacy schalen lager dan degenen met een reguliere baan.

In bijlage B zijn de histogrammen van de subschalen 'pedagogisch en didactisch handelen' en 'klassenmanagement en motivatie' opgenomen (zie Figuur B.1 t/m Figuur B.4).

2.4 Werktevreedenheid

Naast de tevredenheid over de begeleiding is tevens gevraagd naar de werktevreedenheid. De starters in het onderwijs hebben rapportcijfers (1 t/m 10) gegeven voor de werkhoud, de organisatie en het werken in het onderwijs in het algemeen. De verdeling van de gemiddelden van deze drie rapportcijfers wordt weergegeven in Figuur 2.13. Hieruit blijkt dat er nauwelijks 'onvoldoendes' worden gegeven en dat er nauwelijks verschillen zijn tussen gediplomeerden van de pabo of van lerarenopleidingen vo.

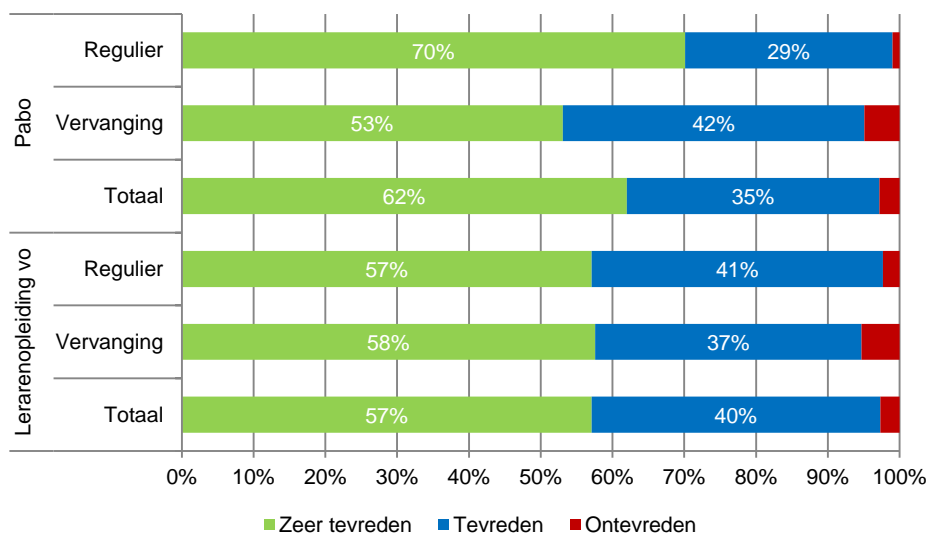
Figuur 2.13 Werktevredenheid: gemiddeld rapportcijfer starters (selectie: werkend in het onderwijs)*

* In de gemiddelde rapportcijfers zijn de drie rapportcijfers gegeven voor (1) de inhoud van het werk, (2) de organisatie waar men werkt en (3) het werken in het onderwijs opgeteld en gedeeld door 3 en afgerond naar hele getallen.

Met name onder afgestudeerden van de pabo blijken de verschillen zich vooral voor te doen naar baansoort. Ondanks dat ook degenen met een invalbaan doorgaans positief zijn over hun werk, is het aandeel dat een 8 of hoger geeft beduidend lager (53%) dan onder starters met een reguliere baan (70%). Het verschil tussen afgestudeerden van lerarenopleidingen vo met een reguliere baan en degenen met een invalbaan is veel geringer.

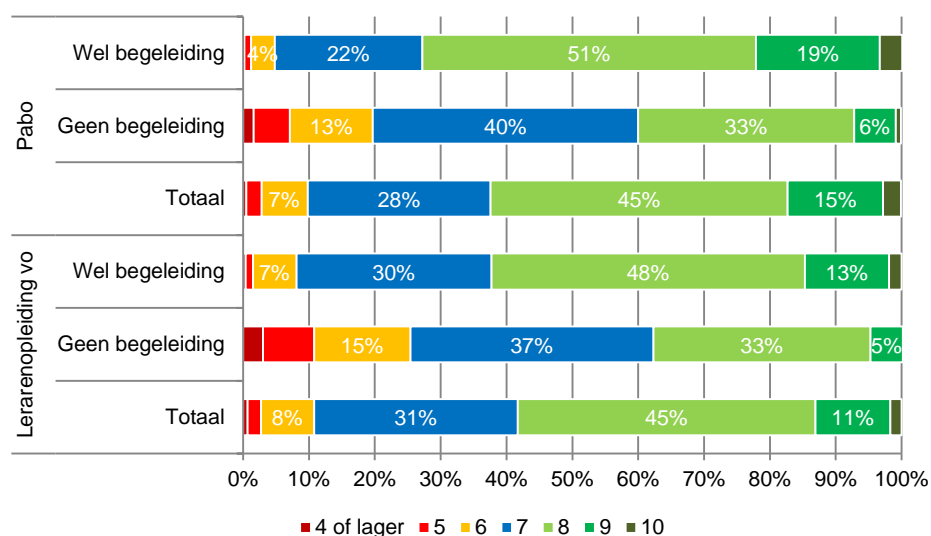
Figuur 2.14 Algehele werktevredenheid (gemiddelde rapportcijfer), naar baansoort per sector (selectie: werkend in het onderwijs)*

* De afgeronde rapportcijfers voor het werken in het onderwijs zijn als volgt samengevoegd: van 1 tot en met 5 tot 'ontevreden', 6 en 7 'tevreden' en 8 of hoger 'zeer tevreden'. Verschillen binnen de groepen afgestudeerden naar contractsoort zijn significant onder de pabo-gediplomeerden ($\alpha=0,001$), maar niet onder de afgestudeerden van lerarenopleidingen vo ($\alpha=0,225$).

De verschillen in tevredenheid zijn echter nog groter als wordt gekeken naar de begeleiding: degenen die wel begeleiding krijgen of hebben gekregen, oordelen positiever over de organisatie en het werken in het onderwijs in het algemeen⁸. Wederom zijn de verschillen het grootst onder de pabo-gediplomeerden, maar ook onder de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo maakt begeleiding wel degelijk uit voor de tevredenheid. Voor de overzichtelijkheid zijn de rapportcijfers op alle drie de thema's (inhoud, organisatie en werken in het onderwijs) gemiddeld, waarbij de cijfers 1 t/m 4 zijn samengevoegd. Figuur 2.15 laat zien dat voor het behoud van startende leraren de begeleiding een belangrijk instrument kan zijn, ongeacht de soort contract die men heeft. In de bijlage zijn de gegevens over de werktevredenheid nader uitgesplitst (zie Tabel B.7 t/m Tabel B.10).

*Figuur 2.15 Gemiddelde rapportcijfer, naar wel/geen begeleiding per sector (selectie: werkend in het onderwijs)**

* De rapportcijfers op de drie thema's (de inhoud, de organisatie en het werken in het onderwijs) zijn gemiddeld en vervolgens zijn de rapportcijfers 1 t/m 4 samengevoegd. Verschillen binnen de groepen afgestudeerden naar wel/geen begeleiding zijn zowel significant onder de pabo-gediplomeerden ($\alpha=0,001$) als afgestudeerden van lerarenopleidingen vo ($\alpha=0,001$).

⁸ De verschillen in tevredenheid over de inhoud van de baan zijn niet statistisch significant; verschillen in tevredenheid over de organisatie en het werken in het onderwijs zijn significant bij $\alpha=0,01$.

De starters zijn allen zeer tevreden, zowel over de werkinhoud, de organisatie waarin zij werken als over het werken in het onderwijs. Iedereen blijft dan ook in het nieuwe schooljaar (2015-2016) werkzaam op hun school of op een andere school binnen hun bestuur. De meesten geven aan dat de begeleiding ook in het nieuwe schooljaar door zal gaan, maar in een andere vorm en/of minder intensief. In de meeste gevallen gaat het om deelname aan een intervisiegroep van starters binnen hetzelfde bestuur of samenwerkingsverband van scholen. In een enkele geval blijft dezelfde begeleider lesobservaties uitvoeren, maar dan minder intensief.

De starters vinden het moeilijk om in te schatten hoe waardevol intervisie gaat zijn: *“Hopelijk is intervisie ook praktijkgericht en levert het inzichten op die je zelf in je eigen lessen kunt gebruiken.”* En: *“Ik hoop dat het [de intervisie] net zo concreet is als de begeleiding die ik tot nu toe heb gehad.”*

Op een uitzondering na hebben de starters en hun begeleiders tijdens de begeleiding niet besproken hoe de begeleiding zelf ging en hoe deze verbeterd zou kunnen worden. Daarbij speelt mee dat de starters het gevoel hebben dat alles bespreekbaar is en dat, als ze ergens mee zitten, ze dat met alle collega's kunnen bespreken. De begeleider als vaste aanspreekpunt voor ontwikkelingsvragen is dan ook zeer waardevol, maar in alle gevallen niet de enige bron waaruit de starters putten.

3 Effecten van begeleiding

In hoofdstuk 2 zijn we ingegaan op de begeleiding van beginnende leraren en hebben we gezien dat de begeleiding van pabo-gediplomeerden minder uitgebreid is dan die van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo. Daarnaast hebben we gezien dat invallers minder vaak begeleiding krijgen dan starters met een reguliere baan. In dit hoofdstuk gaan we na wat de bepalende factoren zijn voor het krijgen van (goede) begeleiding en wat het effect is van begeleiding op de arbeidstevredenheid van starters en het geloof in eigen kunnen (self efficacy).

Om een goed beeld te krijgen van de *begeleidingseffecten* bespreken we in dit hoofdstuk de resultaten van een aantal regressieanalyses, waarbij expliciet rekening is gehouden met baankenmerken (type contract en aanstellingsomvang). We richten ons daarbij eerst op de bepalende factoren voor het krijgen van (goede) begeleiding (§ 3.1) en vervolgens op het effect van begeleiding op de arbeidstevredenheid en self-efficacy van starters.

3.1 Bepalende factoren voor (goede) begeleiding

Factoren voor wel/niet krijgen van begeleiding

In hoofdstuk 2 is uitgebreid ingegaan op de begeleiding van beginnende leraren. Daarbij hebben we gezien dat er aanzienlijke verschillen zijn in de begeleidingsintensiteit tussen leraren. Sommige starters krijgen niet of nauwelijks begeleiding en andere juist heel veel. Dit is opmerkelijk omdat begeleiding als een belangrijk instrument wordt gezien voor de ontwikkeling en het behoud van starters. Uit het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat er aanzienlijke verschillen zijn in de begeleiding tussen invallers en starters met een reguliere baan. Het is daarom ook van belang om na te gaan in hoeverre deze contractkenmerken ook bepalend zijn voor het al dan niet krijgen van begeleiding. Om dat te achterhalen, is een logistische regressie uitgevoerd met zowel persoonskenmerken als baankenmerken.

Wat betreft de pas afgestudeerden van de pabo, blijkt met name de mate van *samenwerking en ondersteuning* ertoe te doen: dit aspect van het werkklimaat⁹ heeft verreweg de grootste invloed op het al dan niet krijgen van begeleiding (zie Tabel B.13). Daarnaast spelen ook het soort dienstverband en het type baan een belangrijke rol; invallers en starters met een flexibel contract krijgen relatief minder vaak begeleiding dan starters met een reguliere baan en/of een vast contract. Verder blijkt dat:

- mannen relatief vaker begeleiding krijgen dan vrouwen;
- starters in het zuiden van het land minder vaak begeleiding krijgen dan die in de rest van het land, en
- starters op grote scholen vaker worden begeleid dan starters op kleine scholen. Al moet hierbij wel worden opgemerkt dat dit effect volledig vervalt indien rekening wordt gehouden met het werkklimaat op de school (samenwerking)¹⁰.

Als we kijken naar de pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo, dan zien we een soort gelijk patroon (zie Tabel B.14 in Bijlage B). Daarbij valt op dat het *werkklimaat* wederom de belangrijkste voorspeller is voor het al dan niet krijgen van begeleiding. Cruciaal is daarbij vooral het element van de

⁹ In de enquête is een serie stellingen opgenomen over het *werkklimaat* op de school. Het gaat daarbij om twee verschillende 'aspecten', zo blijkt uit factoranalyse:

- de *samenwerking en ondersteuning* binnen het team, en
- de mate van *zeggenschap*.

In de regressieanalyse zijn beide factoren opgenomen.

¹⁰ Dit hangt samen met het feit dat de samenwerking op grote scholen beter wordt beoordeeld dan die op kleine.

samenwerking en ondersteuning. Daarnaast zijn ook de schoolsoort, het vakgebied en de aanstellingsomvang van belang:

- starters die lesgeven in het praktijkonderwijs en het mbo krijgen minder vaak begeleiding dan starters in het vmbo, en starters die lesgeven in havo/vwo juist meer;
- leraren die lesgeven in de maatschappijvakken krijgen minder vaak begeleiding dan leraren die lesgeven in andere vakken;
- starters met een kleine deeltijdbaan (< 12 uur) krijgen relatief minder vaak begeleiding dan starters met een voltijdbaan.

Factoren voor goede begeleiding (begeleidingsschaal)

Om een goed beeld te krijgen van de begeleiding, is op basis van zeven stellingen een meetschaal geconstrueerd die inzicht geeft in de begeleidingsintensiteit. Een hoge score (5) wijst daarbij op een goede begeleiding en een lage (1) op een slechte¹¹. In aanvulling op de hiervoor gepresenteerde analyses, is door middel van regressieanalyse onderzocht welke factoren van invloed zijn op deze schaalscore. Daarbij is gebruik gemaakt van een zogenaamde backward regressie. Dit is een analyse techniek waarbij stapsgewijs een model wordt geschat, waarin alleen de factoren worden opgenomen die er daadwerkelijk toe doen.

Uit de analyse blijkt dat het *werkklimaat* verreweg de belangrijkste voorspeller is voor de 'omvang van het begeleidingsarrangement' (zie Tabel B.15). Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo. Een goede samenwerking binnen het team gaat klaarblijkelijk samen met een goede begeleiding van starters.

Daarnaast spelen in het primair onderwijs ook het *type contract* en de *vooropleiding* een rol. Starters met een (kort) tijdelijk contract scoren significant lager op de begeleidingsschaal dan starters met een vast contract. Voor starters met een mbo vooropleiding geldt het omgekeerd; zij scoren juist hoger dan degenen met een havo of vwo vooropleiding. En daarnaast blijkt opnieuw dat mannen beter worden begeleid dan vrouwen.

Voor de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo speelt, naast het werkklimaat, vooral het schooltype een rol (zie Tabel B.16). Daarbij valt op dat de begeleiding van starters in het praktijkonderwijs en het MBO lager scoort dan die in het vmbo, en de begeleiding in havo/vwo juist hoger. Dit is in lijn met de bevindingen uit eerdere analyse en bevestigt dat met name de begeleiding van starters in het mbo beter kan.

Tevredenheid met de begeleiding

Hoewel de begeleiding van beginnende leraren sterk varieert, zijn de meeste starters toch tevreden over de begeleiding die zij vanuit de school krijgen. Van de pabo-gediplomeerden is ongeveer 53% (zeer) tevreden met de begeleiding en van de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo ruim twee derde¹². Op basis van regressieanalyse kan worden geconcludeerd dat dit verschil vermoedelijk vooral komt doordat pabo-gediplomeerden minder begeleiding krijgen dan afgestudeerden van de lerarenopleiding vo. Tabel B.19 in bijlage B illustreert dit. Uit de tabel blijkt dat de 'omvang van het inductiearrangement' verreweg de belangrijkste voorspeller is voor de tevredenheid met de begeleiding, en dat daarnaast ook nog een aantal andere begeleidingsactiviteiten ertoe doen. Het gaat dan vooral om de begeleiding door een ervaren docent, schoolleider of mentor, waarbij aandacht wordt besteed aan het plannen van

¹¹ Uit factoranalyse blijkt dat de 7 stellingen onderling sterk correleren en samengevoegd kunnen worden tot één factor.

¹² Deze percentages zijn gebaseerd op alle beginnende leraren (incl. degenen die geen begeleiding hebben gekregen; zie Tabel B.6).

werkzaamheden en het organisatorisch reilen en zeilen op school. Al met al verklaren deze factoren zo'n 60% van de variantie in de tevredenheid¹³.

3.2 Bepalende factoren voor geloof in eigen kunnen (self-efficacy)

In de vragenlijst is een aantal stellingen opgenomen die een soort 'zelf-assessment' behelzen: hoe goed zijn leraren in staat om bepaalde vakinhoudelijke taken in de praktijk uit te voeren. De stellingen zijn in twee schalen samengevat: één die de mate van geloof in eigen kunnen uitdrukt als het gaat om de pedagogische en didactische kwaliteiten en één die de mate van geloof in eigen kunnen uitdrukt op het terrein van klassenmanagement en het motiveren van leerlingen (zie ook hoofdstuk 2). In deze paragraaf gaan we nader in op de verklarende factoren voor de mate van *geloof in eigen kunnen*, de algehele self-efficacy. Dat doen we wederom apart voor de pas afgestudeerden van de pabo en de pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo. Ook daarbij hebben we gekozen voor (backward) regressies.

Uit de analyses blijkt dat de begeleiding van starters een gunstig effect heeft op hun 'zelfvertrouwen' als leraar. Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo. De omvang van het inductiearrangement (schaalscore) is voor beide groepen een belangrijke factor, maar daarnaast spelen ook andere begeleidingsactiviteiten een rol. In het primair onderwijs betreft dat vooral de begeleiding door de schoolleiding en hulp bij het voorbereiden van de lessen. Aandacht voor *orde handhaven* gaat, opmerkelijk genoeg, samen met een geringere self-efficacy. Dit is opmerkelijk, omdat in de literatuur vaak het omgekeerde wordt verondersteld (een goede begeleiding leidt tot een grotere self-efficacy). Mogelijk speelt hier echter een omgekeerde causaliteit; starters die (nog) niet zo goed zijn in orde houden, hebben minder vertrouwen in het eigen handelen en worden om die reden vaker begeleid. Nader onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

Interessant is verder om te zien dat, naast de begeleiding, ook de *kwaliteit van de lerarenopleiding* en de verwachtingen omtrent het werk van invloed zijn op de self-efficacy. Starters die positief oordelen over hun opleiding hebben meer 'geloof in eigen kunnen' dan degenen die negatief oordelen over hun opleiding. En starters die aangeven dat het werk in het onderwijs is zoals ze hadden verwacht, scoren beter dan degenen waarvoor geldt dat de *person-job fit* minder is. Dit laatste sluit aan bij de analyses uit de vorige loopbaanmonitor¹⁴.

Naast de genoemde factoren, spelen er ook nog een aantal andere een rol bij de verklaring van het "geloof in eigen kunnen". Voor de afgestudeerden van de pabo zijn dat o.m.:

- het soort dienstverband: starters met een flexibel contract scoren lager;
- deeltijdbaan: starters met een kleine deeltijd baan hebben minder geloof in eigen kunnen;
- vooropleiding; starters met een vwo vooropleiding scoren lager dan degenen met een mbo of havo vooropleiding. Onduidelijk is overigens hoe dit komt. Mogelijk speelt mee dat vwo'ers de lat voor zichzelf hoger leggen, waardoor ze minder vertrouwen hebben in hun eigen vaardigheden. Maar misschien speelt ook mee dat het hier niet gaat om cognitieve vaardigheden, maar om interpersoonlijke en pedagogisch-didactische.

Voor de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo zijn verder de volgende factoren van invloed:

- soort dienstverband: een (kort) tijdelijk contract heeft een negatief effect op het zelfvertrouwen;
- schoolsoort: starters die lesgeven in het praktijkonderwijs, MBO en/of havo/vwo hebben (iets) meer geloof in eigen kunnen;
- hetzelfde geldt voor starters die een technisch, economisch of verzorgend vak geven.

¹³ Het verschil tussen pabo-gediplomeerden en afgestudeerden van de lerarenopleiding vo valt weg als de inductievariabelen zijn opgenomen in het model.

¹⁴ Van der Boom e.a. (2014) *Loopbaanmonitor 2013*.

Hoewel het beeld dat uit deze analyses komt vrij consistent is tussen de sectoren, is de verklaarde variantie beperkt (resp. 20% en 29%). Een goede begeleiding helpt wel, maar het effect hiervan is bescheiden. Voor het versterken van het zelfvertrouwen van starters is in elk geval meer nodig dan een goede begeleiding alleen. Daarbij spelen ook de lerarenopleidingen een belangrijke rol, door goed onderwijs en een gedegen voorbereiding op de beroepspraktijk.

3.3 Bepalende factoren voor arbeidstevredenheid

In hoofdstuk 2 is uitgebreid ingegaan op de arbeidstevredenheid van startende leraren. Daaruit komt over het algemeen een vrij positief beeld naar voren, wat betreft de tevredenheid met het werk en de organisatie. Wel blijkt dat invallers minder tevreden zijn met hun werk dan starters met een reguliere baan en dat starters die begeleiding hebben gekregen meer tevreden zijn dan degenen die dat niet kregen. In deze paragraaf gaan we na of hier sprake is van een *begeleidingseffect* of een effect van het *type baan*. We maken daarbij opnieuw gebruik van regressieanalyse.

Uit de analyse blijkt onder meer dat de begeleiding van starters een beperkt effect heeft op de tevredenheid met de inhoud van het werk. Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo, als voor de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo (zie Tabel B.20 en Tabel B.21). De omvang van dit begeleidingseffect is echter beperkt, zeker in vergelijking met dat van andere factoren.

Zo blijkt dat de werktevredenheid van pabo gediplomeerden, in belangrijke mate samenhangt met:

- Het *type contract* - starters met een flexibel contract en/of een deeltijdbaan zijn minder tevreden met de inhoud van het werk dan starters met een vast contract en/of een voltijdbaan. Deze bevinding komt overeen met die uit de vorige loopbaanmonitor en onderstreept het belang van (voldoende) reguliere banen.
- De *person-job fit*. Startende leraren voor wie het werk in het onderwijs is wat zij ervan verwacht hadden, zijn significant meer tevreden over hun werk dan degenen voor wie de person-job fit niet optimaal is.
- En ten slotte ook de *self-efficacy* een rol speelt. Starters die meer zelfvertrouwen hebben, zijn ook meer tevreden met de inhoud van hun werk. Dit is een interessante bevinding, in het licht van de hiervoor gepresenteerde analyses. Het toont immers ook aan dat begeleiding niet alleen een direct effect heeft op de tevredenheid van starters, maar ook indirect (via de self-efficacy).

Voor afgestudeerden van de lerarenopleiding vo is het beeld soortgelijk (zie Tabel B.21). Daarbij valt op dat het effect van self-efficacy en een goede person-job fit verreweg het belangrijkste zijn. Een goede begeleiding heeft daarnaast een bescheiden positief effect op de tevredenheid met de inhoud van het werk. Het gaat dan vooral om de begeleiding door ervaren collega en de feedback op het functioneren als leraar.

Bijlage A Steekproef en respons

In dit rapport presenteren we de resultaten van *loopbaanmonitor 2014* en *2015*. Voor de *loopbaanmonitor 2014* zijn afgelopen jaar twee enquêtes gehouden onder pas afgestudeerde leraren. Voor de eerste (in april/mei) zijn alle afgestudeerden benaderd die in 2013 een diploma hadden gehaald (n=8.471)¹⁵. Hiervan hebben er 2.831 de vragenlijst ingevuld. Dit komt neer op een respons van circa 33 procent (zie Tabel A.1). Voor de tweede meting (in november 2014) is een selectie van 2.485 respondenten benaderd, die in de eerste meting hadden aangegeven nogmaals benaderd te mogen worden. Hiervan hebben er uiteindelijk 1.145 de vragenlijst ingevuld, wat neerkomt op een respons van 57 procent (zie Tabel A.2).

Voor de *Loopbaanmonitor 2015* is in mei opnieuw een enquête gehouden onder pas afgestudeerde leraren¹⁶. Hiervoor zijn alle 8.554 afgestudeerden benaderd die in 2014 hun diploma hebben gehaald. Uiteindelijk hebben 2.408 respondenten de enquête ingevuld (28%). De gemiddelde invultijd bedroeg ongeveer 13 minuten¹⁷.

Tabel A.1 – Responsoverzicht 1^e meting, cohort 2013

	bruto steekproef	respons	%
Pabo	4.127	1.427	34,6
Lerarenopl. vo	3.571	1.105	30,9
Universitaire lerarenopl.	773	299	38,7
Totaal	8.471	2.831	33,4

Tabel A.2 – Responsoverzicht 2^e meting, cohort 2013

	bruto steekproef	respons	%
Pabo	1.252	530	42,3
Lerarenopl. vo	972	447	46,0
Universitaire lerarenopl.	261	168	64,4
Totaal	2.485	1.145	46,1

Tabel A.3 – Responsoverzicht 1^e meting, cohort 2014

	bruto steekproef	respons	%
Pabo	3.959	1.156	29,2
Lerarenopl. vo	3.769	967	25,7
Universitaire lerarenopl.	826	285	34,5
Totaal	8.554	2.408	28,2

In de analyse is een *weging* toegepast om representatieve uitspraken te doen over de arbeidsmarktpositie van alumni en de begeleiding van startende leraren¹⁸. Hierbij is gecorrigeerd voor afwijkingen in de verdeling naar leeftijd, geslacht, etniciteit, vooropleiding en vakgebied (vo). In de rest van dit rapport geven we de gewogen uitkomsten weer in tabellen, plus de ongewogen responsaantallen.

¹⁵ De mailing is net als vorig jaar verzorgd door DUO.

¹⁶ De resultaten van de 2^e meting (in oktober) zullen later worden gerapporteerd.

¹⁷ De gemiddelde invultijd van de LBM2014 was respectievelijk 11 en 8 minuten (1^e en 2^e meting).

¹⁸ Voor de berekening van weegfactoren is gebruik gemaakt van *propensity score weighting*.

Bijlage B Tabellen 1^e meting

Tabel B.1 – Pas afgestudeerde leraren, naar soort baan (% , cohort 2010-2014)

		2010	2011	2012	2013	2014
Pabo	Vervangingsbaan	56,7	66,3	62,3	58,0	47,4
	Reguliere baan	43,3	33,7	37,7	42,0	52,6
	Totaal (n)*	1.100	1.138	847	1.178	978
Lerarenopl. VO.	Vervangingsbaan	12,2	12,0	15,0	14,1	13,3
	Reguliere baan	87,8	88,0	85,0	85,9	86,7
	Totaal (n)*	795	859	849	1.009	984

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel B.2 – Pas afgestudeerde leraren, naar type dienstverband (% , cohort 2010-2014)

		2010	2011	2012	2013	2014
Pabo	Vast contract	9,3	5,9	9,6	3,2	4,7
	Tijdelijk contract	53,1	44,4	40,4	54,9	58,9
	Flexibel contract	37,6	49,6	50,0	42	36,4
	Totaal (n)	1.100	1.138	847	1.178	978
Lerarenopl. VO	Vast contract	46,4	47,6	46,6	32,8	30,3
	Tijdelijk contract	47,7	46,6	42,6	57,3	59,3
	Flexibel contract	5,9	5,8	10,8	9,9	10,3
	Totaal (n)	795	859	849	1.009	984

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Begeleiding van beginnende leraren

Tabel B.3 – Aandeel beginnende leraren, naar cohort 2010-2014 (%)

	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Pabo</i>					
Beginnende leraar	98,5	98,8	99,1	99,4	99,2
Geen beginnende leraar**	1,5	1,2	0,9	0,6	0,8
Totaal (n)*	1.100	1.138	847	1.178	978
<i>Lerarenopl. vo</i>					
Beginnende leraar	78,7	80	79,6	84	86,6
Geen beginnende leraar	21,3	20	20,4	16	13,4
Totaal (n)*	795	859	849	1.009	984

* Selectie alumni die in het onderwijs werken. | ** Leraren minder dan 3 jaar in het onderwijs werken.

Tabel B.4 – Begeleiding van beginnende leraren, naar cohort 2010-2014 (%)

	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Pabo</i>					
Wel begeleiding	81,4	78,1	71,8	73,9	72,2
Geen begeleiding	18,6	21,9	28,2	26,1	27,8
Totaal (n)*	1.082	1.122	839	1.124	932
<i>Lerarenopl. vo</i>					
Wel begeleiding	87,8	88,6	85,8	87,0	87,8
Geen begeleiding	12,2	11,4	14,2	13,0	12,2
Totaal (n)*	625	687	669	815	822

* Selectie beginnende leraren (< 3 jaar voor de klas).

Tabel B.5 – Begeleiding van beginnende leraren*, naar soort baan en cohort 2010-2014 (%)

	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Pabo</i>					
Invalbaan	75	72	64	68	62
Reguliere baan	90	91	85	82	81
Totaal	81	78	72	74	72
<i>Lerarenopl. vo</i>					
Invalbaan	75	75	73	76	82
Reguliere baan	90	91	88	89	89
Totaal	88	89	86	87	88

* Selectie beginnende leraren (< 3 jaar voor de klas).

Tabel B.6 – Tevredenheid met de begeleiding vanuit de school, naar sector (%)

	Pabo			Lerarenopl. VO		
	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal
(zeer) ontevreden	10,9	12,3	11,6	11,6	10,4	10,5
neutraal	46,4	24,7	35,1	26,6	21,4	22,1
(zeer) tevreden	42,7	63,0	53,3	61,7	68,3	67,4
Totaal (n)	448	484	932	104	718	822

* Selectie beginnende leraren.

Tabel B.7 – Tevredenheid met het werken in het onderwijs, naar sector en begeleiding (rapportcijfer)

	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Pabo</i>					
wel begeleiding gekregen	7,8	7,8	7,9	7,7	7,9
geen begeleiding gekregen	7,5	7,5	7,4	7,3	7,3
totaal*	7,8	7,7	7,8	7,6	7,7
<i>Lerarenopl. vo</i>					
wel begeleiding gekregen	7,7	7,7	7,8	7,5	7,7
geen begeleiding gekregen	7,5	7,4	7,4	7,1	7,4
totaal*	7,7	7,6	7,8	7,4	7,7

* Selectie beginnende leraren.

Tabel B.8 – Tevredenheid met het werken in het onderwijs, naar sector en soort baan (rapportcijfer)

	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Pabo</i>					
Invalbaan	7,6	7,7	7,6	7,5	7,5
Reguliere baan	7,9	7,8	8,0	7,8	7,9
Totaal*	7,8	7,7	7,8	7,6	7,7
<i>Lerarenopl. vo</i>					
Invalbaan	7,5	7,5	7,5	7,2	7,6
Reguliere baan	7,7	7,7	7,8	7,5	7,7
Totaal*	7,7	7,7	7,8	7,4	7,7

* Selectie beginnende leraren.

Tabel B.9 – Arbeidstevredenheid beginnende leraren, naar sector en begeleiding (rapportcijfer)

	Inhoud van baan	Organisatie	Werk in het onderwijs
<i>Pabo</i>			
wel begeleiding gekregen	7,9	7,7	7,9
geen begeleiding gekregen	7,2	6,9	7,3
totaal*	7,7	7,5	7,7
<i>Lerarenopl. vo</i>			
wel begeleiding gekregen	7,8	7,4	7,7
geen begeleiding gekregen	7,4	6,2	7,4
totaal*	7,8	7,2	7,7

Bron: *Loopbaanmonitor 2015* | * Selectie beginnende leraren.

Tabel B.10 – Arbeidstevredenheid beginnende leraren, naar sector en soort baan (rapportcijfer)

	Inhoud van baan	Organisatie	Werk in het onderwijs
<i>Pabo</i>			
Invalbaan	7,4	7,3	7,5
Reguliere baan	8,0	7,7	7,9
Totaal*	7,7	7,5	7,7
<i>Lerarenopl. vo</i>			
Invalbaan	7,6	7,1	7,6
Reguliere baan	7,8	7,2	7,7
Totaal*	7,8	7,2	7,7

Bron: *Loopbaanmonitor 2014* | * Selectie beginnende leraren.

Tabel B.11 – Mobiliteitsgeneigdheid van beginnende leraren, naar soort baan (%)*

	Pabo			Lerarenopl. VO		
	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal
Ja, binnen het onderwijs	58,0	29,5	43,2	38	18,7	21,4
Ja, binnen en buiten het onderwijs	2,4	0,2	1,2	1,8	3,3	3,1
Ja, buiten het onderwijs	13,9	6,1	9,8	29,2	10,2	12,8
Nee	25,7	64,2	45,7	31,1	67,8	62,7
Totaal (n)	448	484	932	104	717	821

* Selectie beginnende leraren.

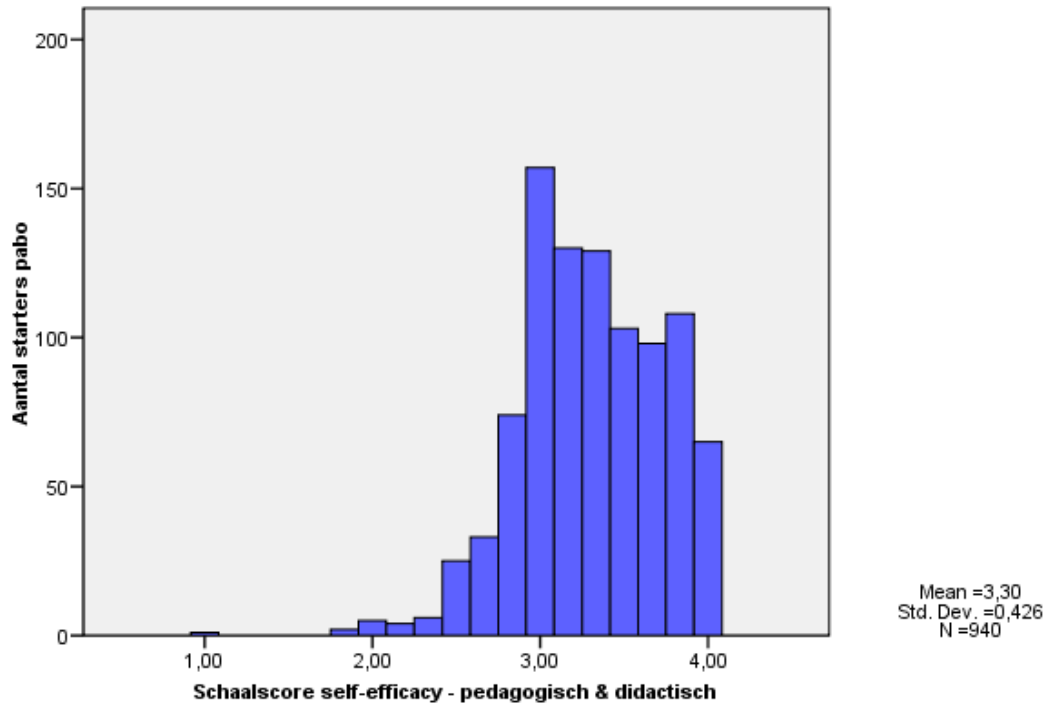
Tabel B.12 – Mobiliteitsgeneigdheid van beginnende leraren, naar begeleiding (%)*

	Pabo			Lerarenopl. VO		
	Wel begeleiding	Geen begeleiding	Totaal	Wel begeleiding	Geen begeleiding	Totaal
Ja, binnen het onderwijs	39,6	52,6	43,2	20,5	27,7	21,4
Ja, binnen en buiten het onderwijs	0,7	2,7	1,2	2,7	6,3	3,1
Ja, buiten het onderwijs	7,8	15,0	9,8	10,9	26,9	12,8
Nee	51,9	29,6	45,7	66,0	39,2	62,7
Totaal (n)	676	256	932	725	96	821

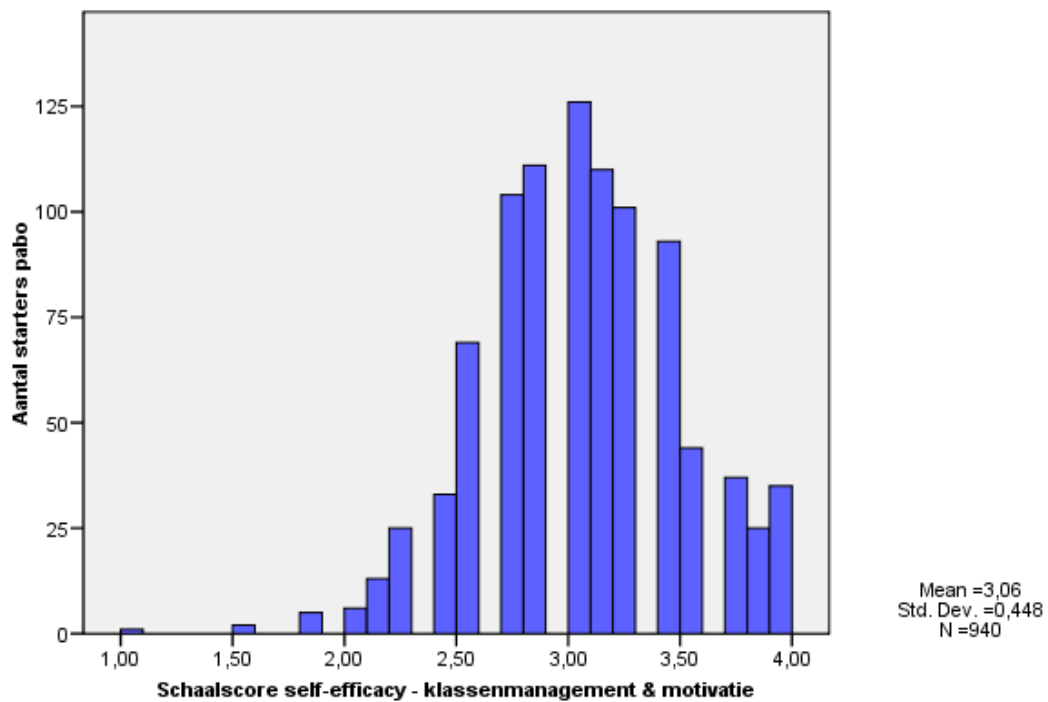
* Selectie beginnende leraren.

Histogrammen self-efficacy

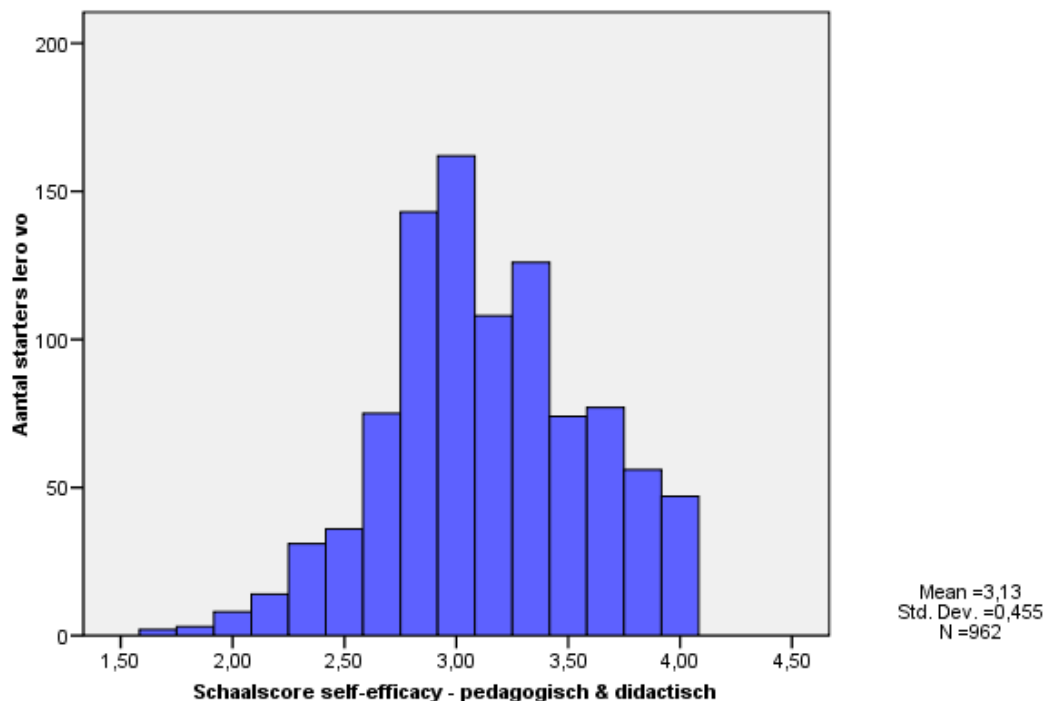
Figuur B.1 Histogram schaalcores self-efficacy 'pedagogisch en didactisch handelen', starters pabo (cohort 2014)

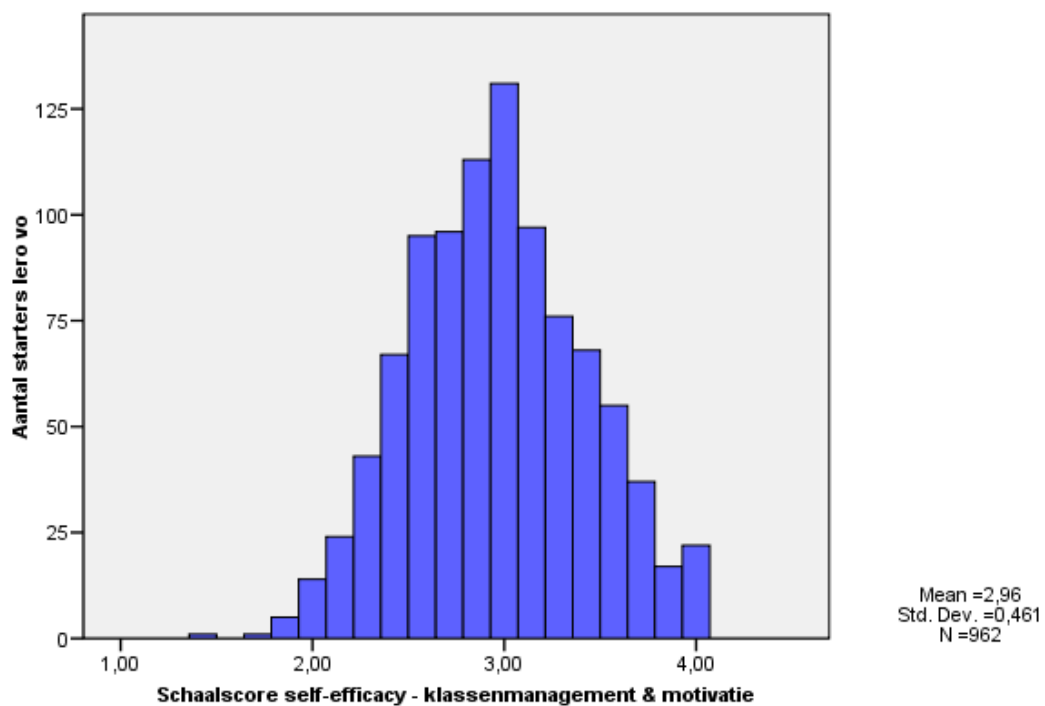
Figuur B.2 Histogram schaalcores self-efficacy 'klassenmanagement en motiveren', starters pabo (cohort 2014)

Figuur B.3 Histogram schaalscores self-efficacy 'pedagogisch en didactisch handelen', starters lerarenopleidingen vo (cohort 2014)

Figuur B.4 Histogram schaalscores self-efficacy 'klassenmanagement en motiveren', starters lerarenopleidingen vo (cohort 2014)

Resultaten regressie-analyses

Tabel B.13 – Resultaten logistische regressie wel/geen begeleiding: afgestudeerden pabo*

	Model I				Model II			
	B	Sig.	Wald	Exp(B)	B	Sig.	Wald	Exp(B)
(constante)	1,890	***	25,500	6,620	-2,198	***	12,013	0,111
man	0,515	*	3,584	1,673	0,557	**	3,901	1,745
leeftijd	-0,023	*	3,823	0,977	-0,016	-	1,769	0,984
reguliere + invalbaan	-0,590	**	5,589	0,554	-0,599	**	5,332	0,549
invalbaan	-0,735	***	12,094	0,480	-0,597	***	7,323	0,551
flexibel contract	-0,770	***	18,601	0,463	-0,676	***	12,921	0,509
Zuid Nederland	-0,369	**	3,931	0,691	-0,467	**	5,704	0,627
100-199 leerlingen	0,444	*	3,604	1,559	0,176	-	0,500	1,193
200-299 leerlingen	0,542	**	5,288	1,719	0,237	-	0,882	1,267
300-999 leerlingen	0,657	***	7,642	1,928	0,339	-	1,779	1,403
≥ 1.000 leerlingen	1,229	-	2,292	3,419	0,903	-	1,193	2,468
Schaalscore samenwerking					1,069	***	62,651	2,911
Nagelkerke R ²	0,141				0,238			
N	898				898			

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Significantie: * $\alpha=0,10$; ** $\alpha=0,05$; *** $\alpha=0,01$.

Tabel B.14 – Resultaten logistische regressie wel/geen begeleiding afgestudeerden lerarenopleidingen vo*

	B	Sig.	Wald	Exp(B)	B	Sig.	Wald	Exp(B)
Constant	2,985	***	39,058	19,781	-2,216	***	6,637	0,109
leeftijd	-0,032	***	6,736	0,969	-0,031	**	5,735	0,969
12-24 uur	0,812	**	4,489	2,252	0,828	**	4,140	2,289
< 12 uur	-0,881	**	4,989	0,414	-0,950	**	5,453	0,387
Vwo vooropleiding	0,540	-	2,562	1,716	0,671	*	3,497	1,956
PRO	-1,205	**	4,040	0,300	-1,177	*	3,275	0,308
Havo/VWO	0,776	**	5,408	2,174	0,680	*	3,667	1,974
MBO	-0,895	***	7,326	0,408	-0,632	*	3,087	0,531
Maatschappijvakken	-0,717	**	3,918	0,488	-0,662	*	2,823	0,516
Verzorgende vakken	0,761	*	3,110	2,140	0,479	-	1,071	1,614
Schaalscore zeggenschap					0,654	***	8,608	1,924
Schaalscore samenwerking					0,867	***	19,567	2,381
Nagelkerke R ²	0,158				0,301			
N	739				732			

* Selectie beginnende leraren (lerarenopleiding vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Significantie: * $\alpha=0,10$; ** $\alpha=0,05$; *** $\alpha=0,01$.

Tabel B.15 – Resultaten lineaire regressie (backstep) score begeleidingsschaal afgestudeerden pabo*

	Model I				Model II			
	B	Sig.	Beta	t	B	Sig.	Beta	t
(Constance)	3,938	***		25,962	0,968	***		5,237
man	0,140	**	0,065	2,012	0,144	***	0,066	2,589
leeftijd	-0,019	***	-0,179	-5,513	-0,013	***	-0,124	-4,765
vervanging	-0,137	***	-0,098	-2,649	-0,032	-	-0,022	-0,764
tijdelijk contract	-0,235	**	-0,165	-2,037	-0,224	**	-0,157	-2,457
flexibel contract	-0,357	***	-0,246	-2,884	-0,228	**	-0,157	-2,334
24-36 uur	-0,090	*	-0,059	-1,797	-0,036	-	-0,023	-0,889
< 12 uur	-0,147	*	-0,059	-1,736	-0,042	-	-0,017	-0,626
mbo vooropleiding	0,162	***	0,104	3,211	0,154	***	0,098	3,849
200-299 leerlingen	0,115	**	0,073	2,068	0,014	-	0,009	0,318
300-999 leerlingen	0,126	**	0,082	2,301	0,008	-	0,005	0,181
Schaalscore zeggenschap					0,116	***	0,098	3,080
Schaalscore samenwerking					0,596	***	0,556	17,529
Adjusted R ²	0,083				0,436			

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Significantie: * $\alpha=0,10$; ** $\alpha=0,05$; *** $\alpha=0,01$.

Tabel B.16 – Resultaten lineaire regressie (backstep) score begeleidingsschaal afgestudeerden lerarenopleidingen vo*

	Model I				Model II			
	B	Sig.	Beta	t	B	Sig.	Beta	t
(Constance)	3,574	***		37,047	0,784	***		5,882
leeftijd	-0,005	*	-0,060	-1,673	-0,002	-	-0,025	-0,967
< 12 uur	-0,172	*	-0,064	-1,783	-0,090	-	-0,033	-1,273
ulo	-0,141	**	-0,086	-2,182	-0,087	*	-0,053	-1,845
Praktijkonderwijs	-0,302	*	-0,065	-1,781	-0,213	*	-0,046	-1,729
HAVO / VWO	0,167	**	0,115	2,519	0,134	***	0,092	2,782
MBO	-0,398	***	-0,229	-5,139	-0,242	***	-0,139	-4,272
Verzorgende vakken	0,167	*	0,072	1,811	0,078	-	0,033	1,152
Schaalscore zeggenschap					0,144	***	0,134	4,282
Schaalscore samenwerking					0,589	***	0,591	19,184
Adjusted R ²	0,071				0,516			

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Significantie: * $\alpha=0,10$; ** $\alpha=0,05$; *** $\alpha=0,01$.

Tabel B.17 – Resultaten (backward) regressie tevredenheid met de begeleiding - afgestudeerden pabo*

	B	Beta	t	Sig.
(Constante)	0,593		6,671	0,000
SBO / (V)SO	-0,116	-0,038	-1,802	0,072
Begeleiding door een ervaren docent uit de vaksectie	0,149	0,073	3,182	0,002
Rondleiding door de school en kennismaking met collega's	0,109	0,050	2,243	0,025
Het omgaan met ouders	0,120	0,057	2,512	0,012
Inductiearrangement (schaalscore)	0,883	0,716	31,247	0,000

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Adjusted R² = 0,596.

Tabel B.18 – Resultaten (backward) regressie tevredenheid met de begeleiding - lerarenopl. vo*

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	0,272		2,546	0,011
12-24 uur	-0,098	-0,047	-2,037	0,042
Tijdelijk contract	0,081	0,041	1,778	0,076
Creatieve vakken	0,137	0,040	1,737	0,083
Het voorbereiden van lessen	0,109	0,039	1,684	0,093
Inductiearrangement (schaalscore)	0,991	0,778	33,736	0,000

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,613.

Tabel B.19 – Uitkomsten regressieanalyse tevredenheid met begeleiding (backstep)

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	0,492		7,378	0,000
Inductiearrangement (schaalscore)	0,908	0,727	41,393	0,000
Begeleiding door een ervaren docent uit de vaksectie	0,094	0,049	3,011	0,003
Begeleiding door de schoolleiding	0,077	0,034	2,129	0,033
Begeleiding door een mentor / coach	0,061	0,031	1,920	0,055
Op de hoogte brengen van het organisatorisch reilen en zeilen van de school	0,065	0,036	2,131	0,033
Het plannen van de werkzaamheden	0,081	0,033	2,114	0,035
Exacte vakken	-0,087	-0,026	-1,667	0,096
Creatieve vakken	0,155	0,034	2,234	0,026
Lichamelijke opvoeding	0,159	0,035	2,282	0,023

* Selectie beginnende leraren werkzaam in po, vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,611.

Tabel B.20 – Resultaten (backstep) regressie tevredenheid met inhoud van het werk, (pabo*)

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	4,691		14,434	0,000
Op de hoogte brengen van het organisatorisch reilen en zeilen van de school	0,126	0,052	1,659	0,097
Het omgaan met ouders	0,242	0,084	2,808	0,005
Ik moet alles op eigen initiatief vragen en ontdekken	-0,084	-0,075	-2,577	0,010
Mijn lerarenopl. was van voldoende kwaliteit om aan de slag te gaan als leraar	0,108	0,086	2,880	0,004
Het werken in het onderwijs is zoals ik van te voren had verwacht	0,326	0,264	8,726	0,000
24-36 uur	-0,235	-0,092	-2,787	0,005
12-24 uur	-0,205	-0,081	-2,413	0,016
< 12 uur	-0,598	-0,144	-4,511	0,000
flexibel contract	-0,385	-0,158	-5,394	0,000
self efficacy (schaalscore)	0,626	0,209	7,063	0,000

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Adjusted R² = 0,310.

Tabel B.21 – Resultaten (backstep) regressie tevredenheid met inhoud van het werk, (lerarenopl. vo*)

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	4,352		16,013	0,000
Inductiearrangement	0,149	0,102	2,268	0,024
IK krijg voldoende informatie over hoe het mij vergaat als leraar	0,125	0,105	2,338	0,020
Het werken in het onderwijs is zoals ik van te voren had verwacht	0,277	0,252	7,366	0,000
< 12 uur	-0,314	-0,080	-2,387	0,017
Flexibel contract	-0,331	-0,086	-2,504	0,012
Self efficacy (schaalscore)	0,540	0,210	6,071	0,000
Creatieve vakken	0,445	0,115	3,314	0,001
Praktijkonderwijs	-0,482	-0,071	-2,205	0,028
VMBO-tl	-0,315	-0,141	-4,350	0,000

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,256.

Tabel B.22 – Resultaten (backstep) regressie schaalscore algehele self-efficacy, afgestudeerden pabo*

	B	Beta	t	Sig.
(Constante)	2,710		30,767	0,000
Inductiearrangement (schaalscore)	0,110	0,197	5,534	0,000
Begeleiding door de schoolleiding	0,060	0,068	2,101	0,036
Het voorbereiden van lessen	0,104	0,068	2,180	0,030
Het omgaan met leerlingen	-0,086	-0,091	-2,609	0,009
Orde handhaven in de klas	-0,160	-0,150	-4,410	0,000
Mijn lerarenopl. was van voldoende kwaliteit om aan de slag te gaan als leraar	0,056	0,133	4,116	0,000
Het werken in het onderwijs is zoals ik van te voren had verwacht	0,042	0,102	3,094	0,002
12-24 uur	-0,068	-0,079	-2,559	0,011
< 12 uur	-0,189	-0,137	-4,313	0,000
flexibel contract	-0,048	-0,059	-1,882	0,060
man	-0,109	-0,091	-3,020	0,003
leeftijd	-0,005	-0,083	-2,665	0,008
vwo vooropleiding	-0,107	-0,103	-3,358	0,001

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Adjusted R² = 0,208.

Tabel B.23 – Resultaten (backstep) regressie schaalscore algehele self-efficacy, alumni lerarenopl. vo*

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	2,361		24,748	0,000
Inductiearrangement (schaalscore)	0,143	0,252	6,871	0,000
Op de hoogte brengen van het organisatorisch reilen en zeilen van de school	-0,062	-0,076	-2,296	0,022
Het omgaan met ouders	0,082	0,077	2,329	0,020
Orde handhaven in de klas	-0,187	-0,226	-6,572	0,000
Mijn lerarenopl. was van voldoende kwaliteit om aan de slag te gaan als leraar	0,045	0,111	3,331	0,001
Het werken in het onderwijs is zoals ik van te voren had verwacht	0,079	0,185	5,445	0,000
leeftijd	-0,004	-0,088	-2,661	0,008
westers	-0,079	-0,053	-1,669	0,096
niet-westers	0,198	0,100	3,205	0,001
tijdelijk contract	-0,179	-0,206	-5,769	0,000
flexibel contract	-0,147	-0,098	-2,807	0,005
universitaire lerarenopleiding	-0,126	-0,137	-3,881	0,000
Praktijkonderwijs	0,260	0,098	3,072	0,002
HAVO / VWO	0,066	0,080	1,959	0,051
MBO	0,094	0,096	2,340	0,020
Technische vakken	0,157	0,090	2,680	0,008
Economische vakken	0,089	0,062	1,894	0,059
Verzorgende vakken	0,106	0,081	2,193	0,029

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,294.

Bijlage C Tabellen 2^e meting (oktober2014)

In deze bijlage presenteren we de resultaten van de 2^e meting, die in oktober 2014 is uitgevoerd. De gegevens hebben betrekking op de afgestudeerden van het cohort 2014. We richten ons daarbij vooral op de begeleiding van starters. Gegevens over de arbeidsmarktpositie van starters worden later dit jaar apart gepubliceerd.

Tabel C.1 – Pas afgestudeerde leraren, naar soort baan (% , cohort 2009-2013)

		2009	2010	2011	2012	2013
Pabo	Vervangingsbaan	40,9	44,6	48,1	46,2	47,5
	Reguliere baan	59,1	55,4	51,9	53,8	52,5
	Totaal (n)*	541	538	362	443	434
Lerarenopl. VO.	Vervangingsbaan	5,4	4,1	3,1	7,0	8,2
	Reguliere baan	94,6	95,9	96,9	93	91,8
	Totaal (n)*	333	414	353	454	465

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel C.2 – Pas afgestudeerde leraren, naar type dienstverband (% , cohort 2009-2013)

		2009	2010	2011	2012	2013
Pabo	Vast contract	37,0	25,1	18,5	14,2	13,3
	Tijdelijk contract	35,3	37,4	42,0	45,0	46,0
	Anders	27,7	37,5	39,5	40,8	40,8
	Totaal (n)	541	538	362	443	434
Lerarenopl. VO	Vast contract	66,1	67,6	68,6	55,2	50,8
	Tijdelijk contract	28,8	29	28,3	37,5	40,2
	Anders	5,1	3,4	3,1	7,3	9,0
	Totaal (n)	333	414	353	454	465

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel C.3 – Pas afgestudeerde leraren, naar aanstellingsomvang (% , cohort 2009-2012)

		2009	2010	2011	2012	2013
Pabo	Voltijd: 36 uur of meer	38,1	35,5	26,0	33,1	28,9
	Deeltijd: 24 tot 36 uur	26,4	24,3	27,6	25,6	31,6
	Deeltijd: 12 tot 24 uur	27,0	27,0	30,1	31,0	30,3
	Deeltijd: < 12 uur	8,5	13,2	16,3	10,3	9,2
	Totaal (n)	541	538	362	443	434
Lerarenopl. VO	Voltijd: 36 uur of meer	30,3	28,7	30,0	30,1	25,5
	Deeltijd: 24 tot 36 uur	42,0	43,5	42,5	42,9	40,4
	Deeltijd: 12 tot 24 uur	23,1	23,4	23,8	22,8	25,4
	Deeltijd: < 12 uur	4,5	4,3	3,7	4,2	8,6
	Totaal (n)	333	414	353	454	465

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel C.4 – Deelname aan begeleidingsactiviteiten, naar type opleiding (%)

	pabo	lerarenopl. vo	totaal
Een introductiebijeenkomst voor beginnende leraren	14%	60%	36%
Een inwerkprogramma voor beginnende leraren (inductieprogramma)	12%	41%	26%
Cursus(sen) gericht op mijn professionele ontwikkeling als leraar	35%	55%	45%
Een intervisiegroep gericht op mijn professionele ontwikkeling	17%	48%	32%
Ik krijg begeleiding/coaching van mijn (direct) leidinggevende	37%	42%	40%
Ik krijg begeleiding/coaching van een ervaren collega/mentor	51%	62%	57%
Ik observeer lessen van collega's	22%	49%	35%
Lesobservatie en coaching door collega's (bijv. video interactie begeleiding)	30%	41%	35%
Ik bespreek de manier waarop ik les geef met collega's	77%	87%	82%
Op mijn school bespreken leraren de leerlingresultaten met elkaar om hun manier van lesgeven te verbeteren	56%	58%	57%
Mijn didactische vaardigheden zijn in kaart gebracht aan de hand van een gevalideerd instrument	18%	32%	25%
Anders	4%	3%	4%
Totaal (n)*	100%	100%	100%

Bron: *Loopbaanmonitor 2014*. | * Selectie beginnende leraren.

Tabel C.5 – Pabo: mate waarin begeleidingsactiviteiten bijdragen aan lespraktijk (%)

	Veel	Redelijk	Weinig	Geen	Totaal (n)*
Een introductiebijeenkomst voor beginnende leraren	7,9	46,4	37,8	7,9	57
Een inwerkprogramma voor beginnende leraren (inductieprogramma)	24,2	50,8	23,5	1,5	54
Cursus(sen) gericht op mijn professionele ontwikkeling als leraar	36,1	55,7	5,9	2,3	141
Een intervisiegroep gericht op mijn professionele ontwikkeling	29,8	44,5	22,7	3,1	66
Ik krijg begeleiding/coaching van mijn (direct) leidinggevende	38,4	50,8	10,1	0,7	161
Ik krijg begeleiding/coaching van een ervaren collega/mentor	55,9	35,8	7,9	0,3	219
Ik observeer lessen van collega's	37,4	44,3	17,2	1,1	97
Lesobservatie en coaching door collega's (bijv. video interactie begeleiding)	41	41	16,5	1,5	126
Ik bespreek de manier waarop ik les geef met collega's	46	46,7	6,1	1,2	318
Op mijn school bespreken leraren de leerlingresultaten met elkaar om hun manier van lesgeven te verbeteren	33,7	54	11,2	1,1	229
Mijn didactische vaardigheden zijn in kaart gebracht aan de hand van een gevalideerd instrument	31,9	46,8	18,7	2,6	75
Anders	35,8	35,9	6,7	21,7	17

Bron: *Loopbaanmonitor 2014*. | * Selectie beginnende leraren die aan de betreffende activiteit hebben deelgenomen.

Tabel C.6 – VO: mate waarin begeleidingsactiviteiten bijdragen aan lespraktijk (%)

	Veel	Redelijk	Weinig	Geen	Totaal (n)*
Een introductiebijeenkomst voor beginnende leraren	11,2	47,1	31,2	10,6	275
Een inwerkprogramma voor beginnende leraren (inductieprogramma)	22,9	49,8	21,6	5,7	194
Cursus(sen) gericht op mijn professionele ontwikkeling als leraar	28,9	52	18,3	0,8	250
Een intervisiegroep gericht op mijn professionele ontwikkeling	20,6	55,3	18,7	5,5	224
Ik krijg begeleiding/coaching van mijn (direct) leidinggevende	41	43,4	14,2	1,5	186
Ik krijg begeleiding/coaching van een ervaren collega/mentor	48,8	37,1	11,7	2,4	284
Ik observeer lessen van collega's	36,8	52,6	10,6	0	217
Lesobservatie en coaching door collega's (bijv. video interactie begeleiding)	40,9	41,5	14,3	3,2	187
Ik bespreek de manier waarop ik les geef met collega's	41,9	49,3	8,1	0,7	384
Op mijn school bespreken leraren de leerlingresultaten met elkaar om hun manier van lesgeven te verbeteren	28,9	53,3	17,2	0,6	253
Mijn didactische vaardigheden zijn in kaart gebracht aan de hand van een gevalideerd instrument	18,1	53,7	25,2	2,9	140
Anders	29,5	48,1	11,1	11,3	16

Bron: *Loopbaanmonitor 2014*. | * Selectie beginnende leraren die aan de betreffende activiteit hebben deelgenomen.

Tabel C.7 – Oordelen van starters over het werkklimaat op school (% [helemaa] eens)

	Pabo	Lerarenopl. VO	Totaal
Deze school geeft de medewerkers de mogelijkheid om deel te nemen aan besluitvorming omtrent de school.*	70,2	57,1	63,8
Deze school geeft ouders/verzorgers de mogelijkheid om deel te nemen aan besluitvorming omtrent de school.*	66,3	47,7	57,1
Deze school geeft leerlingen de mogelijkheid om deel te nemen aan besluitvorming omtrent de school.	37,1	51,3	44,1
Op deze school heerst een cultuur van gedeelde verantwoordelijkheid voor school gerelateerde zaken.*	68,7	62,7	65,7
Op deze school heerst een cultuur van samenwerking die wordt gekarakteriseerd door wederzijdse steun.**	71,6	65,1	68,4
Het management steunt de docenten bij problemen met een leerling/klas en werkt met hen samen om deze problemen op te lossen**	69,8	64,0	66,9
Als docenten (extra) ondersteuning nodig hebben, dan geeft de school die ook.**	58,6	58,1	58,4
Ik krijg voldoende ruimte om me verder te ontwikkelen (bijvoorbeeld cursussen, bijscholing en studiedagen)	54,6	67,0	60,7
Ik krijg meer voorbereidingstijd voor mijn lessen dan meer ervaren docenten	9,1	18,7	13,8
Totaal (n)	443	454	897

Bron: *Loopbaanmonitor 2014*.

* Deze items vormen samen de schaal *Zeggenschap* (Cronbach's Alpha = 0.725).

** Deze items vormen samen de schaal *Ondersteuning* (Cronbach's Alpha = 0.817).

Tabel C.8 – Arbeidstevredenheid, naar opleiding en type baan

		Werk in het onderwijs	Inhoud van de baan	Organisatie
Pabo	Vervangingsbaan	7,1	7,2	7,4
	Reguliere baan	7,9	7,6	7,6
	Totaal	7,5	7,4	7,5
Lerarenopl. VO	Vervangingsbaan	7,6	7,1	7,5
	Reguliere baan	7,7	7,1	7,4
	Totaal	7,7	7,1	7,4

Bron: *Loopbaanmonitor 2014*.